

PPT i foreldrehøyde – inntakssamtalen mellom PP-rådgiver og minoritetsforeldre

Jorunn-Marie Melhus Rødne
VID vitenskapelige høgskole
Stavanger

Masteroppgave
Master i Interkulturelt arbeid

Antall ord: 24444

Dato 15. mai 2023

Bilde fra Pixabay

Innholdsfortegnelse

Forord.....	5
Sammendrag	6
Abstract	6
1 Innledning.....	8
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	8
1.1.1 Forske i egen kontekst.....	8
1.2 Problemstilling.....	9
1.2.1 Begrepsavklaring og forkortninger.....	10
1.3 Masteroppgavens disposisjon	11
2 Teori.....	11
2.1 Kommunikasjon.....	12
2.1.1 Relasjonen kommer først	12
2.1.2 Alt er kommunikasjon	13
2.1.3 Sirkulære og lineære årsakssammenhenger	14
2.1.4 Kommunikasjon på ulike nivå.....	14
2.1.5 Spørsmål	16
2.1.6 Interkulturell kommunikasjon	17
2.2 Kultursensitivitet	18
2.2.1 Kultur	18
2.2.2 Hva er kultursensitivitet?	20
2.2.2.1 Kultur møte	20
2.2.2.2 Empati, stereotypi og fordommer.....	21
2.2.2.3 Spørsmål	22
2.2.2.4 Foreldreskap i ny kontekst	22
2.2.2.5 Akkulturasjon.....	24
2.2.2.6 Kulturelle dimensjoner	25
2.2.2.7 Empathetic literacy.....	26
3 Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)	26
3.1 Pedagogisk-psykologisk-tjeneste (PPT)	26
3.2 PPT's mandat.....	27
3.3 Lovverk, Norsk offentlig utredning (NOU), forskrifter og kvalitetskriterier	28
3.3.1 Opplæringsloven	28
3.3.2 Forvaltningsloven	28
3.3.3 Tolkeloven	28
3.3.4 Stortingsmelding	29

3.3.5	Kvalitetskriterier for PP-tjenesten	29
3.4	Profesjonsutøvelse	29
3.5	Forskning	30
4.	Vitenskapelig forankring og metode	33
4.1	Vitenskapsteoretisk forankring	33
4.1.1	Hermeneutisk tilnærming	34
4.2	Kvalitativ forskning	35
4.2.1	Semistrukturert intervju	35
4.2.2	Intervjuguide	36
4.2.3	Etiske vurderinger	38
4.2.4	Valg av intervjupersoner	38
4.2.5	Planlegging, gjennomføring og transkribering	40
4.2.6	Forskningsetiske retningslinjer	41
5	Analyse	43
5.1	Tolk	44
5.1.1	Vurdering	45
5.1.2	Alternativer	45
5.1.3	Kvaliteten	45
5.1.4	Opplæring	46
5.1.5	Erfaring	46
5.2	Språk	47
5.3	Inntakssamtalen	49
5.3.1	Sentrale målsettingen	49
5.3.2	Invitasjon	50
5.3.3	Planlegging	50
5.3.4	Erfaringer	50
5.3.5	Bruk av illustrasjoner, oversatt materiell	52
5.3.6	Relasjon	52
5.3.7	Utfordringer	53
5.3.8	Tid	53
5.3.9	Etiske dilemma	54
5.4	Informasjon	54
5.4.1	Informasjon til foreldrene	55
5.4.2	Informasjon som søkes	55
5.4.3	Bruk av innhentet informasjon og prosessen videre	57
5.5	Kultursensitivitet og profesjonsutøving	58

5.5.1 Normer, verdier og holdninger.....	58
5.5.2 Kultursensitivitet	58
5.5.3 Egen interkulturelle kompetanse	59
5.5.4 Interkulturell rådgivning- et tema på kontoret?	59
5.6 Rådgivernes avsluttende refleksjoner	59
5.6.1 PPT i foreldrehøyde – hva skal til?	60
5.6.2 Refleksjoner på slutten av intervjuet	61
6 Drøfting.....	61
6.1 Tolk – hvordan skapes mening	62
6.2 Språk – hvordan skapes mening.....	63
6.3 Inntakssamtalen – hvordan skapes mening	64
6.4 Informasjon – hvordan skapes mening	66
6.5 Kultursensitivitet og profesjonsutøvelse.....	69
6.6 Rådgivernes avsluttende refleksjoner – hvordan skape mening	70
7 Avslutning	71
Referanser	75
Vedlegg.....	78

Bilde fra
Pixabay

Forord

Livet byr på noen krumspring av og til, men man kommer seg gjennom, spesielt når man har et godt lag rundt seg. Dette har vært en tre år lang, lærerik og humpete reise. Jeg er takknemlig for alle jeg har møtt, og som har gjort veien litt mindre humpete.

Kollokviegruppa har holdt sammen siden første året og har hatt faste møter annenhver tirsdag, i alle semestrene. Setter veldig stor pris på dere Annbjørg, Erik og Frida. Tusen takk til de fem flotte rådgiverne som takket ja til å dele av sine erfaringer i intervjuene. Takk til veileder Girum Zeleke for støtte og oppmuntrende ord. Tusen takk til gode kollegaer for mange samtaler og hjelp til prøveintervju. Tusen takk, Ingrid. Våre walk-and-talks har vært utrolig nyttige og til god hjelp i et kaotisk studenthode. Barbro og Kristin, uten dere hadde dette blitt mye vanskeligere. Tusen, tusen takk for at dere har støttet meg, gitt meg vennlige push og livsviktig hjelp når det har vært som vanskeligst. Vi klarte det. Toi, Kristoffer og Helene, dere er flokken min og jeg er utrolig takknemlig. Takk for at dere har gjort det slik at masterdrømmen kunne bli virkelig. Man blir aldri for gammel til å lære og utvide horisonten.

Bilde fra Pixabay

Sammendrag

Masteroppgavens tittel er «PPT i foreldrehøyde», og omhandler PP-rådgiveres første møte med minoritetsforeldre, og om hvordan mening og forståelse søkes i denne inntakssamtalen. Forskning viser viktigheten av interkulturell kompetanse i PPT og at samarbeid med, og forståelsen for, denne gruppen foreldre, er viktig for barnas læring og utvikling.

Det teoretiske grunnlaget baserer seg på begrepene kommunikasjon og kultursensitivitet, og gjennom dette vil forskningsspørsmålet om hvordan mening skapes i kommunikasjonen mellom PP-rådgiver og minoritetsforeldre, bli besvart. Data er innhentet gjennom forskningsintervju med fem PP-rådgivere. Det er benyttet semistrukturert intervju for å få fram rådgivernes tanker og refleksjoner.

Drøftingen av data viser at det er mye, og god, kompetanse blant rådgiverne. De viser en forståelse og empati for minoritetsforeldre. Samtidig viser dataene at det er veldig ulik praksis, og innholdet i samtalene varierer fra rådgiver til rådgiver. Det er lite felles føringer for hvordan inntakssamtalen med minoritetsforeldre skal gjennomføres. Dette være seg fra invitasjon blir sendt, vurdering av behov for, og bruk av, tolk, anamnese, informasjon om tjenesten, og informasjon om rettigheter og plikter. Rådgiverne ga mye informasjon om hvordan praksisen er i dag, men de hadde også mange tanker, og forslag, til hva som kunne gjøre tjenesten enda mer i foreldrehøyde.

Abstract

The title of the master's thesis is 'PPT at parental height', and deals with counsellors' first encounters with minority parents, and how meaning and understanding are sought in this intake interview. Research shows the importance of intercultural competence in the PPT and that cooperation with, and understanding of, this group of parents is important for the children's learning and development.

The theoretical basis is based on the concepts of communication and cultural sensitivity, and through this the research question about how meaning is created in communication between counsellors and minority parents will be answered. Data was obtained through

research interviews with five PPT counsellors. Semi-structured interviews were used to elicit the counsellors' thoughts and reflections.

The discussion of data shows that there is a great deal of expertise among counsellors. They show an understanding and empathy for this group of parents. At the same time, the data shows that practice varies, and the content of the conversations varies from adviser to adviser. There are few common guidelines for how the admission interview with minority parents should be conducted. Variations can be seen in the invitation, assessment of the need for, and use of, interpreter, what is included in an anamnesis, information about the service, and information about rights and obligations. The counsellors provided a lot of information about how the practice is today, but they also had many thoughts and suggestions on what could make the service even more at parental height.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Er min sannhet sannere enn din? I veiledningspermen har jeg et bilde av en elefant omgitt av seks mennesker med bind for øynene. Et av menneskene tar på snabelen og sier at det er en slange, en annen tar på halen og sier at det er et tau. Denne illustrasjonen har jeg lenge benyttet i veiledning, da bildet beskriver kompleksiteten i kommunikasjon. Hvorfor, vil jeg forhåpentligvis kunne svare ut i dette mastergradsprosjektet.

I min profesjon som PP-rådgiver ønsker jeg å være med på å skape gode menneskemøter. Spørsmålet blir da hva som gjør de gode. En metafor på slike møter, kan være puslespillbrikker. Ulike brikker pusles sammen, og deltakernes forståelse blir trukket fram. Man trenger ikke å være enig, men sammen kan man finne en felles forståelse og lage et bilde som formes til en helhet. Foreldremedvirkning er noe jeg alltid har vært opptatt av, fordi foreldre er signifikante for et barns læring og leving. Gjennom et langt arbeidsliv, har jeg gjort meg noen tanker og erfaringer om hva som er viktig for å bygge et godt lag rundt eleven. Jeg ønsker i min masteroppgave å se på PP-rådgiveres samarbeid med, og involvering av, minoritetsforeldre i inntakssamtalen.

1.1.1 Forske i egen kontekst

Denne masteroppgaven blir en forskning i egen kontekst. Dette gir meg en unik mulighet til å ta et dypdykk i egen profesjon, og se den utenfra i et forskerperspektiv. Samtidig må jeg nok ta et dypt dykk i meg selv, da jeg skal forske i noe som er så nært. Jeg har prøvd å være bevisst og tenkt på hvordan jeg skal klare å skape distanse i egen forskning på grunn av denne nærheten. Likevel tror jeg at egne blindspots vil være til stede, så teorien om kommunikasjon vil være like gjeldende for meg i mine forskningsintervju, som den vil være teoretisk grunnlag i drøftingen av data.

Utgangspunktet vil være å finne ut hvordan PP-rådgivere jobber i møte med minoritetsforeldre. Hvilken kunnskap rådgiverne har om denne gruppen foreldre, hvordan de forbereder seg, hvilken informasjon som innhentes, og hvordan møtene gjennomføres. Det blir et møte med PP-rådgivere som utfører et samfunnsoppdrag, med spesielt søkelys på

det første treffpunktet, som er inntakssamtalen, og tjenesten som system i tilretteleggingen av dette oppdraget.

PPT er en lovpålagt tjeneste, og en hjelpetjeneste med bestemte mandat. Tjenesten består av rådgivere som er relativt autonome i sitt arbeid, og verktøyet i prosessene er de selv. Hvordan vil dette komme frem i intervjuene? Jeg er veldig nysgjerrig på hvordan PP-rådgiverne opplever det første møtet med minoritetsforeldre, og hvordan de legger til rette for at det skal bli et godt møte. Jeg er altså på jakt etter rådgivernes tanker, erfaringer og refleksjoner, og hvordan de søker mening i denne sammenhengen.

Ut fra en hermeneutisk tilnærming og en søken etter et dypere meningsinnhold, kan det oppleves som et paradoks at det egentlig ikke finnes en sannhet og at fenomener kan tolkes på flere nivå (Thagaard, 2018, s. 37). Hvordan skal jeg da nærme meg tematikken? Jeg søker ikke direkte svar, men et innblikk i hvordan PP-rådgivere opplever sitt møte med minoritetsforeldre. Dette med støtte i de teoretiske begrepene kultursensitivitet og kommunikasjon.

1.2 Problemstilling

Både nasjonalt og internasjonalt har det vært en overrepresentasjon av minoritetsspråklige elever med spesialundervisning (Nordahl 1998, de Plevitz 2006 i Egeberg, 2016 s. 12).

Undersøkelser har vist at PPT sine sakkyndige vurderinger har vært mangelfulle, og tatt lite individuelle hensyn. Konklusjoner og tiltak menes å ha vært bygget på feilaktig grunnlag (Aagaard 2010, Pihl 2010 i Egeberg, 2016 s. 12). Årsaken til dette vil ikke bli belyst i denne masteren, men informasjonen vil ligge som en forståelsesbakgrunn, da inntakssamtalen er en av prosessene i skriving av sakkyndig vurdering, som igjen utløser spesialundervisning. For å spisse forskningen, har jeg valgt å se nærmere på det første møtet mellom rådgiver og minoritetsforeldre. Er PPT i foreldrehøyde, og hva betyr egentlig det? Målet med denne masteren er å få et innblikk i hvordan PP-rådgiverne reflekterer rundt det første møtet med minoritetsforeldre. Hva lykkes rådgiverne med og hva kan eventuelt gjøres bedre?

Jeg har valgt å kalle masteroppgaven: «PPT i foreldrehøyde – inntakssamtalen mellom PP-rådgiver og minoritetsforeldre». I denne sammenhengen synes jeg uttrykket foreldrehøyde

blir et godt bilde på minoritetsforeldrenes viktige bidrag i en tidlig fase av utredningen, og at blikket blir rettet mot PP-tjenesten som har hovedansvaret, og dermed må tone seg inn i riktig høyde. I både tittelen og hovedproblemstillingen, hviler det et ansvar på PPT, og rådgiverne, i kraft av sin profesjon og mandat.

Hovedproblemstillingen i denne masteroppgaven er:

Hvordan skapes mening i kommunikasjonen mellom PP-rådgiver og minoritetsforeldre i inntakssamtalen?

For å finne svar på forskningsspørsmålet, har jeg utarbeidet to underforskningsspørsmål som skal hjelpe meg videre i forskningen. Det første spørsmålet viser til det øvrige fagfeltet, mer generelt om PPT og minoritetsfamilier, og om inntakssamtalen. Det andre spørsmålet omhandler det teoretiske rammeverket og de to begrepene jeg ønsker å vektlegge for å støtte opp under forskningsspørsmålet. Disse lyder:

- 1) Hva sier PP-rådgiverens mandat om det å bygge en god kommunikasjon med minoritetsforeldre, spesielt i inntakssamtalen, og hvordan klarer PP-tjenesten å møte dette mandatet?
- 2) Hva kjennetegner en kultursensitiv relasjonsorientert kommunikasjon?

1.2.1 Begrepsavklaring og forkortninger

Benevnelsen minoritetsforeldre blir brukt i denne besvarelsen. Begrepsbruken er bevisst valgt for å understreke denne gruppens plassering i samfunnet. Både majoritet og minoritet blir relative begreper, da det handler om relasjoner. I denne sammenhengen er disse foreldrene minoriteter i det norske samfunn. Minoritet betyr mindretall, og viser til at denne gruppen utgjør et mindretall av et lands befolkning, sammenlignet med majoriteten som beskriver flertallet (Store norske leksikon, 2021). En gruppe som er i mindretall i et storsamfunn, defineres som etnisk minoritet. I Norge er det i hovedsak to grupper minoriteter, urfolket og urbane minoriteter, som innbefatter innvandrere, flyktninger og deres barn (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 77). Denne besvarelsen omfatter gruppen urbane minoriteter.

Forkortninger brukt i denne masteren:

PPT (PP-tjenesten): pedagogisk-psykologisk-tjeneste

PP-rådgiver: pedagogisk-psykologisk rådgiver

UDIR – utdanningsdirektoratet

1.3 Masteroppgavens disposisjon

Masteroppgaven er delt inn i syv hovedkapitler. Første kapitlet gir et innblikk i bakgrunn for valg av tematikk, problemstilling og oppgavens disposisjon. I kapittel to vil det teoretiske perspektivet bli belyst gjennom begrepene kommunikasjon og kultursensitivitet. I kapittel tre blir PPT presentert, og det blir sett på tjenestens mandat og gjeldende lovverk, i tillegg til teori om rådgivning som profesjon. Kapitlet avsluttes med relevant forskning på feltet. Vitenskapsteoretisk forankring og metode blir presentert i kapittel fire. Med et fundament i hermeneutisk tilnærming, blir kvalitativt intervju som forskningsmetode presentert. I kapittel fem blir analysen av informasjonen fra intervjuene presentert. I kapittel seks blir analysen drøftet ut fra hovedproblemstillingen om hvordan mening blir skapt i kommunikasjonen mellom PP-rådgivere og minoritetsforeldre. Underforskningsspørsmålene, som omhandler PPT sitt mandat og det teoretiske grunnlaget om kultursensitiv relasjonsorientert kommunikasjon vil også være en naturlig del av dette kapitlet. I siste kapittel vil det bli presentert en kort oppsummering og tanker med bakgrunn i min forståelse av arbeidet med denne masteroppgaven.

2 Teori

Et godt teoretisk rammeverk, vil bidra til å holde fokus. Det å ta utgangspunkt i viktige begreper, og hele tiden rette oppmerksomheten mot dem, vil støtte i operasjonaliseringen. Et av underforskningsspørsmålene i denne masteroppgaven er: *Hva kjennetegner en kultursensitiv relasjonsorientert kommunikasjon?* For å belyse dette har jeg valgt å se nærmere på begrepene kommunikasjon og kultursensitivitet, og teori som omhandler disse. Jeg vil først se på kommunikasjon med utgangspunkt i noe av kommunikasjonsteoretikeren Gregory Batesons arbeid. I teordelens andre del vil begrepet kultursensitivitet bli belyst. Utgangspunktet for teorien vil være Cecilie Jávo sin bok «Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer».

2.1 Kommunikasjon

Ifølge Robert T. Craig kan kommunikasjonsteorier forstås som praktiske teorier der dialog, transaksjon, relasjon og sirkularitet står sentralt (Craig 1999 i Jensen & Ulleberg, 2011, s. 56). Mennesker er meningssskapende, og relasjon blir da helt grunnleggende da all erfaring er subjektiv, persepsjon er en tolkning, og virkeligheten blir konstruert sammen med andre. Hos Bateson er kommunikasjonsbegrepet utvidet til å omfatte samhandling i vid forstand (Johannessen et. al., 2015, s. 106). Bateson var opptatt av erkjennelse og tenkning, og om å forstå tenkning og læring på flere nivå. Batesons tanker, begreper og ideer har vært en inspirasjonskilde til sentrale retninger innen blant annet familierapifeltet, dialektisk relasjonsteori og teorier om rådgivning (Ulleberg, 2014, s. 34).

2.1.1 Relasjonen kommer først

Relasjonen er grunnleggende og basis i kommunikasjonsteorien, noe som betyr at vi alltid forstår noe i forhold til noe annet (Ulleberg s. 22). I forståelsen av hva som fører til et godt resultat, er det å ha en god relasjon det mest betydningsfulle elementet (Norcross 2010 i Jensen og Ulleberg 2011, s. 47). Det å kunne stille spørsmål, evnen til å utsette å uttrykke egne oppfatninger og svar, evnen til å legge til rette for medvirkning og evnen til å rette blikket på prosessen, er alle relasjonsskapende ferdigheter (Spurkeland, 2013, s. 132). Batesons relasjonelle perspektiv står sentralt, og da spesielt det som skjer mellom mennesker i konkrete kontekster. Ved å tenke i relasjoner, sammenligne et fenomen med et annet eller et perspektiv med et annet, får man mer kunnskap om begge sidene. Batesons kommunikasjonsteori understreker at mennesket forholder seg fortolkende til verden, og kan relateres til andre teorier som legger vekt på relasjoner i forståelsen av mennesket. Eksempelvis vektlegger den hermeneutiske modellen, i likhet med Bateson, mennesket som deltaker, sirkulære forklaringer, relasjoner, ser på del-helhet-del og at læring er en prosess (Ulleberg, 2014, s. 34). Som mennesker er vi fra fødselen avhengig av forhold til andre mennesker. Hos Bateson ble det ikke meningsfylt å gi individuelle egenskaper som avhengig, aggressiv, stolt og lignende, men heller snakke om relasjon preget av f.eks. avhengighet, aggresjon, stolthet og lignende (Johannessen et.al. 2015, s. 113).

Når man står overfor mennesker som sier eller gjør noe urimelig eller underlig, eller den andre reagerer med uventet sinne eller lignende, kan vi innta en tilskuerposisjon. Ved

objektivisering av omverdenen, stiller man seg selv utenfor, noe som igjen fører til at man selv ikke deltar (Skjervheim, 2002, s. 28ff). En treleddet relasjon derimot, er en betegnelse på et subjekt-subjektforhold, der saksforholdet blir gitt oppmerksomhet og delt av subjektene (Skjervheim, 2002, s. 20). Dette står i motsetning til en toleddet relasjon, der man står i fare for å gjøre den andre til objekt.

2.1.2 Alt er kommunikasjon

Et av hovedbudskapene til Bateson er at alt er kommunikasjon. Man kan ikke ikke-kommunisere. Kommunikasjon gjelder ikke bare det vi sier og skriver, men også hvordan man uttrykker seg, hvilke gester man bruker, kroppsspråk, tonefall og stemmestyrke (Johannessen et al., 2015, s. 107).

To relevante begreper hos Bateson er digital- og analog kommunikasjon. Digital kommunikasjon knyttes til innholdssiden i kommunikasjonen, og den er rasjonell eller logisk. Tegnene og ordene i denne må læres, da den ikke forstås umiddelbart og at de befinner seg på ulike nivå. Når man for eksempel tenker på et bord, har man ikke bordet inni hodet, men et bilde, tegn eller representasjon (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 126ff). Analog kommunikasjon omhandler alle mangetydige uttrykk som tonefall, ansiktsuttrykk, kroppsspråk, setningsoppbygging, pauser, rytme og lignende. Analog kommunikasjon tolkes automatisk og intuitivt, og muliggjør kommunikasjon på tvers av kulturer og språk. Her kommuniseres det i all hovedsak om relasjoner (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 128). Bateson beskriver verbale budskap som digitale budskap og de ikke-verbale signalene som analoge budskap, og at de alltid oppstår parallelt. På grunn av at mennesker er meningssøkende, kan det imidlertid oppstå et oversettelsesproblem mellom den digitale og analoge kommunikasjonen. Dette skjer når det er diskontinuitet eller inkongruens mellom de to nivåene, og oppstår når den digitale kommunikasjonen ikke klarer å erstatte eller fange det analoge uttrykket (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 131). Et eksempel på dette kan være en forelder som med et sint stemmeleie sier; «Jeg er ikke sint».

Benevnelsen kongruens benyttes som en metafor eller bilde på en kommunikasjon der det er stor samstemthet mellom de to nivåene (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 133).

Det er som beskrevet ovenfor ikke bare innholdet alene som formidler hvordan et budskap skal forstås. Siden vi kommuniserer på flere måter og flere nivåer samtidig, og relasjonsperspektivet står sentralt, vil metakommunikasjon være viktig i all kommunikasjon. I Bateson bruk av begrepet metakommunikasjon, blir metanivået mer omfattende og omfatter all kommunikasjon. Vi kommuniserer om kommunikasjonen både direkte og implisitt, intuitivt eller planlagt, språkliggjort eller ikke (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 147).

Ifølge Bateson kommuniserer vi på ulike nivå samtidig, og gjennom vår forståelse og tolkninger forholder vi oss til disse nivåene. Kontekst og informasjon, analog og digital kommunikasjon, innholds- og forholdsplanet kan alle være eksempler på slike nivåer. Som kontekst kan bidra til å gi informasjon mening, kan ny informasjon endre forståelsen av kontekst (Ulleberg, 2014, s. 73).

2.1.3 Sirkulære og lineære årsakssammenhenger

Det at menneskelig tenkning er selvkorrigerende, gjør det mulig for individer å tilpasse seg ulike situasjoner. Gjennom en sirkulær forståelse vil en ha flere mulige reaksjoner i møte med andre mennesker (Johannessen et al., 2015, s. 111). Sirkularitetsforståelsen bygger på en gjensidig påvirkning mellom mennesker og hendelser i et sosialt system, og viser at ting og hendelser henger sammen. Hvis en ser på relasjoner og samspill istedenfor egenskaper ved personer, får man en sirkulær forståelse. Da skifter man fra årsak-virkning-perspektiv til et sirkulært perspektiv og får en sirkulær forståelse av kommunikasjon og årsakssammenhenger. Ifølge Bateson blir spørsmål om hva som er årsak, uinteressant. Det interessante blir hvordan fenomener eller begivenheter blir knyttet sammen (Ulleberg, 2014, s. 36). I dette betyr det at man endrer seg etter hvem man er i relasjon med, og vi kan være både passiv og aktiv, høflig og frekk, alt etter hvilken kontekst vi er en del av. Begge parter deltar i samspillet, med bidrag og ansvar (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 25).

2.1.4 Kommunikasjon på ulike nivå

Informasjon blir av Bateson beskrevet som en forskjell som gjør en forskjell.

Informasjonsbegrepet blir gitt en annen betydning enn hvordan ordet blir brukt i dagligtalen, der det ofte brukes synonymt med opplysning eller viten (Ulleberg, 2014, s. 128). Bateson bruker informasjon som betegnelse på det noen oppfatter eller de distinksjonene som blir

trukket. Informasjon og kontekst må ses i sammenheng, da kontekstforståelsen vil være avgjørende for hvilken informasjon som fremtrer.

Kontekstforståelse omhandler hvordan vi forstår et fenomen eller observasjon gjennom våre psykologiske, mentale rammer (Jensen og Ulleberg 2011, s. 99). Uten denne forståelsen vil ikke ord og handlinger gi mening. Vi har ikke tilgang til en objektiv erfaring, da all erfaring er subjektiv, noe som understreker betydningen vår forståelsesramme har for å skape ny mening (Ulleberg, 2014, s. 50).

Ulik kontekst som forståelsesramme hos deltakere i en samtale, kan føre til utfordringer, og det kan da være nyttig å tenke på kontekstbegrepet og hvilken forståelse deltakerne har om samtalen, om relasjonen og hvilken forståelse en selv har på dette. I denne sammenhengen er det viktig å være bevisst på at kontekstforståelsen i all hovedsak er ordløs, intuitiv og taus (Ulleberg, 2014, s. 52ff). Ifølge Bateson feiler de fleste med tiltak og handlinger på grunn av at man forveksler ideen om virkeligheten med virkeligheten. Det er først når en innser at ens ideer ikke er virkeligheten, en kan undersøke egen forståelse.

Kontekstbegrepet, brukt av Bateson, kan utfylles og kombineres med begrepene sirkularitet, digital- og analog kommunikasjon, metakommunikasjon, og punktuering og forgreiningspunkter (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 111). Punktuering handler om hvordan en rent tankemessig forstår noe som årsak til noe annet (Ulleberg 2014, s. 36). Gjennom den sirkulære tankegangen når samspill låser seg, vil spørsmål om hva som er årsak ikke være så viktig. En vil heller lete etter forståelse som kan gi handlingsalternativer og kreative løsninger. Forgreiningspunkter er de øyeblikkene eller punktene der det går an å handle annerledes, og valg blir tatt for å bringe kommunikasjonen videre (Jensen og Ulleberg 2011, s. 179). Punktuering og forgreiningspunkter kan ses i sammenheng, og disse kan være med å drive prosesser fremover når man har en intersubjektiv forståelse der to subjekter og to opplevelsesverdener møtes. Det handler da om å tone seg inn og forstå den andres indre verden, og akseptere retten til egen opplevelse. Det er i fellesskap man kan finne en felles forståelse av virkeligheten, da mennesker ikke kan forstås uavhengig av den relasjonen de inngår i (Jensen og Ulleberg 2011, s. 65).

2.1.5 Spørsmål

I kommunikasjon med andre, kan ferdigheten i å stille gode spørsmål være med på å utforske og utfordre måten vi forstår virkeligheten på. Man skal handle klokt i forgreiningspunktene, når det gjelder å identifisere dem og ved å velge når, om hva og på hvilken måte man skal spørre (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 278). Det vil variere fra person til person hvordan spørsmål blir forstått ut fra konteksten, hvilken relasjon man har til den som stiller spørsmålet og hvilken sammenheng det blir stilt (Ulleberg, 2014, s. 146). Karl Tømm har utviklet en modell med fire typer spørsmål som kan være nyttige å tenke i. Spørsmålene er satt inn i ulike sektorer, og modellen er delt inn i to akser; lineære- og sirkulære antakelser på den ene og orienterende og påvirkende/utfordrende spørsmål på den andre. Lineære spørsmål er problemforklarende spørsmål og går direkte på årsak-virkning, typiske hvorfor-spørsmål. Denne typen spørsmål kommer ofte veldig naturlig, da det ligger i hverdagslogikken. Strategiske spørsmål kjennetegnes som ledende spørsmål og har til hensikt å påvirke til å dele eller ta del i en bestemt forståelse. Sirkulære spørsmål vil utforske relasjoner, og har en orienterende hensikt og er nyttige for å skape anerkjennende relasjoner. Det fjerde og siste er refleksive spørsmål. Hensikten med disse er å hjelpe rådsøker til å se nye muligheter. Spørsmålene er åpne og man belyser situasjonene fra flere kanter (Tømm 1989, i Jensen og Ulleberg 2011, s. 279).

Ved å ha et kommunikasjonsperspektiv, kan man bli bevisst hvor mangfoldig, lagdelt og variert virkeligheten er (Ulleberg, 2014, s. 79). Batesons teori kan forstås som en erkjennelsesteori, der vår virkelighetsoppfattelse blir utfordret på mange nivåer. Grunnleggende antakelser, som er en del av vår tause kunnskap, der lineær forståelse, årsak-virkning-tenkning, det å se på fenomener isolert og troen på vitenskapen, blir rokket ved (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 95). Kommunikasjonsteorien kan representere en ny innsikt om virkeligheten, og gi begreper og et analyseapparat som vil være til hjelp for å gi oss nye beskrivelser og ny forståelse. Vi kommuniserer på flere nivå, om innhold og forhold. Vi kan aldri forstå den andre helt, da vi aldri vil komme på innsiden av den andres subjektive perspektiv (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 45).

Bevisst eller ubevisst inneholder nesten alle kommunikasjonssituasjoner ulike maktforhold og gir en asymmetri i kontekst, struktur eller samfunnsforhold (Dahl, 2013, s. 123).

Mennesker påvirker og påvirkes overalt i samfunnet, noe som henviser til maktens subtile og allestedsnærværende karakter der samfunnets strukturer former individenes forståelse og omgang med seg selv og andre (Foucault 1980 i Dahl, 2013, s. 128). Selv om avsenderen ikke mener å være støtende, kan det oppfattes slik av mottaker. Makt for den ene, kan bety avmakt for den andre. Mottaker oppfatter på egne prinsipper, noe avsender kan glemme (Dahl, 2013, s. 128ff). For å avdekke maktspill, kan analyseredskaper som kommunikasjonsteori benyttes (Dahl 2013, s. 128).

2.1.6 Interkulturell kommunikasjon

Mening og forståelse er noe de fleste søker i møte med andre. Utfordringen blir hvordan dette skjer. I følge Buber (1970) er det to måter å nærme seg andre. Den ene er «I-Thou» (gjensidighet, åpenhet, ærlighet og spontanitet) og den andre er «I-it» (egoistisk) (Buber, 1970 i Roy og Starosta, 2001, s. 10). Techne og praxis kan i denne sammenhengen være relevant å se på. Techne omhandler de tekniske ferdighetene man tilegner seg gjennom profesjonen, mens praxis ikke bare dreier seg om mekanisk å gjennomføre, men på hvilke måter man møter andre, og hvilke relasjoner man skaper i disse møtene. Denne dimensjonen innebærer en omsorg for medmennesker (Roy & Starosta, 2001, s. 7ff). Dialog, der lytte, forståelse, åpenhet, empati, ansvar og meningsutveksling, står sentralt innenfor interkulturell kompetanse (Salo-Lee, 2006, s. 135). For at man skal lykkes i samarbeidet, må det være en gjensidighet i relasjonen. Til tross for opplagte ulikheter som blant annet religion, språk og kultur, er det overraskende mange likheter hvis en går inn for å se det. Det å finne felles ståsted og felles forståelse, er med på å styrke gjensidigheten, og for å klare dette er tillit avgjørende (Calloway-Thomas et.al., 2017, s. 37). Åpenhet og ferdigheten i det å stille de riktige spørsmålene ut fra kontekstene man er i, blir i så måte viktige.

Kommunikasjon mellom personer fra ulike kulturer, blir ofte omtalt som interkulturell kommunikasjon. I dette ligger det en evne til å forstå når, og i hvilken grad, de kulturelle forskjellene påvirker interaksjonen (Jávo, 2010, s. 160ff). Begrepet interkulturell handler om relasjonen mellom mennesker, det handler om «oss» og ikke «dem». Med et slikt utgangspunkt vil det stille krav til den enkeltes motivasjon, ferdigheter og personlige egenskaper for å kunne åpne seg i kommunikasjon med andre. Det må være en vilje til å

utfordre egne verdier og se andres perspektiver. Med dette tas kommunikasjonsteori med over til det andre teoretiske begrepet i denne masteroppgaven, kultursensitivitet.

2.2 Kultursensitivitet

Avsnittet om kultursensitivitet vil omhandle ulike definisjoner og teori som belyser begrepet kultursensitivitet. Cecile Jávo (2010) viser til en kultursensitiv tilnærming ved utredning av atferdsproblemer, og betydningen av behandlingsallianse og familie- og nettverkssamarbeid blir framhevet. Familiens kulturbakgrunn, minoritetssituasjon og hvordan disse to interagerer og innvirker på barns problem, er tre utfordringer rundt kontekstuell forståelse av utfordringer hos denne gruppen barn. For hjelpetjenester vil det derfor være viktig å forholde seg til beskrivelsene som barnet og familien gir av egen virkelighet, inkludert sine kulturelle verdier, atferdsnormer og oppdragelsespraksiser (Jávo, 2010, s. 154). Jeg vil først se på begrepene kultur og kulturkompetanse. Dette for å ramme inn, og gi en bakgrunn, før avsnittet i sin helhet tar for seg begrepet kultursensitivitet, og aktuelle teorier som omhandler dette.

2.2.1 Kultur

Enkelt kan kultur forklares som noe vi har og noe vi gjør (Dahl, 2013, s. 34). Kulturbegrepet innebærer at en ikke uten videre kan si at en person som har innvandret til Norge, representerer en kultur (Kasin, 2008, s. 73). «Kultur er ikke noe man har, men noe man forholder seg til, og noe som påvirker en» (Kasin, 2008, s. 59). Hofstede (2001) definerer kultur som mentale kollektive programmeringer. Disse gjelder språk, holdninger, verdier og normer og er felles for medlemmer av en gruppe. Programmeringen bidrar til å kollektiv fortolke ny erfaring på en viss måte. Det er tre nivåer av mentale programmeringer, og disse er universelle, kollektive og individuelle. Latter og gråt er eksempel på universelle programmeringer, og disse deles med de aller fleste mennesker. Kollektive programmeringer er de som deles med gruppen vi tilhører og den er lært i den kulturen man har vokst opp i. Den individuelle programmeringen er unik for den enkelte og den er både arvet og lært (Hofstede, 2001 i Nordhelle, 2007, s. 185). Kollektive programmeringer kan skape vanskeligheter i møter mellom mennesker med ulik kulturbakgrunn. For å finne løsninger, må en da se på de universelle programmeringene, slik at de kan bli brobyggere mellom kulturelle ulikheter.

2.2.1.1 Kulturkompetanse

Kulturkompetanse innebærer å ha kunnskap og forståelse for kulturens verdier, normer og verbale og nonverbale kommunikasjonskoder (Nordhelle, 2007, s. 186). Forenklet betyr det at man tar på seg ulike sett med forståelsesbriller. Det gjelder ikke bare å ha kunnskapen, men å anvende kulturkompetansen på en hensiktsmessig måte, i møte med personer fra en annen kultur. Kulturkompetanse består først og fremst av; kultursensitivitet, kommunikasjonskompetanse i tverrkulturelle møter og kulturkunnskap (Nordhelle, 2007, s. 186).

Kulturkompetanse kan defineres som evnen til å samhandle på en effektiv måte med mennesker fra forskjellige kulturer (Jávo, 2010, s. 155). I dette ligger det en bevissthet om at det finnes kulturelle forskjeller og likheter, og at dette påvirker verdier, læring og atferd. For at denne samhandlingen skal fungere, må man også ha evnen til å forstå at kulturelle forskjeller påvirker interaksjonen. En meningsfull samtale vil bli opplevd av begge parter hvis misforståelser raskt blir oppdaget, og det tas hensyn til forskjellene (Jávo, 2010, s. 160). Respektfull tilnærming, engasjement, empati og affektiv inntoning, vil være avgjørende for at kommunikasjonen skal lykkes. Viktige stikkord videre blir da aktiv lytting og gjensidig bekreftelse. Hvis en lykkes med det, vil tilliten mellom partene øke (Jávo, 2010, s. 163).

2.2.1.2 Språk

Språkbarrierer på grunn av ulikt språk, må man ta hensyn til og være oppmerksom på. Det er mye som kan forstås gjennom språk, men det er også veldig mye som kan misforstås. I denne sammenhengen har språk mange dimensjoner. Det kan bli antatt at den andre tenker likt som en selv, men to forskjellige språk kan representere to forskjellige tanke-systemer og innhold i begreper (Jávo, 2010, s. 161). Innholdsmessig må en som profesjonell være klar over at enkelte temaer kan være tabubelagte, som for eksempel seksualitet, vold og traumer (Jávo, 2010, s. 162). Det er også viktig å være bevisst at for barn har det stor utviklingsmessig- og emosjonell betydning, når foreldre og barn kommuniserer på et felles språk (Jávo, 2010, s. 171). Litt motsetningsfullt til punktet overfor, kan man si at språkkompetanse, det å tilegne seg majoritetsspråket, er en sentral faktor for integreringsprosessen, både hos barn og foreldre (Oppedal 2003, i Jávo, 2010, s. 185).

Profesjonsutøvere må ha kunnskap om hvordan man gjennomfører møter med tolk, hvilke tolkealternativer som finnes og legge til rette slik at tolkesituasjonen bærer preg av tillit. Bruk av kvalifisert tolk, kan være helt avgjørende for å hindre språkbarrierer og for å bygge bro mot felles forståelse (Jávo, 2010, s. 165). Kulturtolker kan også benyttes, spesielt for å bygge ned kulturbarrierer, øke felles forståelse, til problemløsning og for effektivt samarbeid (Jávo, 2010, s. 168).

2.2.2 Hva er kultursensitivitet?

I begrepet kultursensitivitet ligger en bevissthet om at det finnes kulturelle forskjeller og likheter, og at dette påvirker verdier, læring og atferd. Kultursensiviteten vil være avgjørende i møte med minoritetsfamilier, da profesjonsutøveren vil bruke mindre stigmatiserende og individualiserende årsaksforklaringer (Jávo, 2010, s. 154ff). Å utøve kultursensitivitet innebærer en forståelse av at man er bærere av ulike forståelsesmåter og verdier, basert på kulturelle forskjeller (Nordhelle, 2007). Gjennom å være seg bevisst sine egne verdisyn, kan man også være bevisst hvordan man møter andres og innta en ikke-dømmende holdning. Dette vil gjøre at man vil etterstrebe å forstå en kultur på kulturens egne premisser og innta en mer nøytral holdning og posisjon. Det krever en ydmyk, nysgjerrig og respektfull tilnærming til den andre part og en ikke-vitende-posisjon. Man utforsker, undersøker, og konstruerer ny kunnskap (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 225). Denne måten å møte mennesker fra andre kulturer, kalles også for kulturel relativisme. Hva som er objektet sant og riktig, varierer mellom ulike kontekster.

2.2.2.1 Kulturmøte

Når man skal forklare hvordan ulike systemer fungerer i Norge, kan man raskt gå inn i en etnosentrismetenking der det tas utgangspunkt i at egne verdier eller gruppens livsførsel er bedre enn andres, og at dette brukes som målestokk for å vurdere andre (Dahl 2013, s. 73). Etnosentrisme handler om antakelser om at andres kultur er av mindre verdi (Fandrem, 2019, s. 158). Kulturel relativisme som verdi, vil mange heller foretrekke. Gjennom en slik holdning, antar man at kulturer har samme verdi og at de må forstås ut fra seg selv. Verdinøytralitet kan kanskje fremstilles som et ideal for fagfolk, men nøytral vil man aldri kunne bli da vi subjektivt sett tenker og handler ut fra egen kulturelle kontekst. Det man må stille seg spørsmål om, og bevisstgjøre for seg selv, er hvilke verdier man står for som

privatperson og som fagperson (Jávo, 2010, s. 52). Fandrem beskriver at en kulturrelativistisk holdning ikke nødvendigvis trenger å være uproblematisk, da man kan bli ute av stand til å ta moralsk stilling til viktige tema. For å unngå dette, trekkes det inn et tredje perspektiv, kultursensitivitet. Kultursensitivitet blir forklart som det å kunne bruke både sine affektive og kognitive dimensjoner, og dette kan på mange måter sammenlignes med empati (Fandrem, 2019, s. 159). Profesjonsutøvere må være oppmerksomme på egne fordommer, bearbeide etnosentriske holdninger, oppøve evnen til empati og ha en bevissthet rundt egne reaksjoner (Jávo, 2010, s. 157).

2.2.2.2 Empati, stereotypi og fordommer

I interkulturell kompetanse spiller betydningen av empati så stor rolle, at den kan kompensere for manglende erfaring med interkulturell kommunikasjon (Calloway-Thomas et. al. 2017, s. 36). Empati kan ikke lærers på en abstrakt måte, men i spesifikke kontekster, og blir definert som et moralsk lim (Calloway-Thomas et. al. 2017, s. 40). For bedre å kunne forstå, må man ha evne til å sette seg inn i den andres situasjon og ta deres perspektiv. Dette blir blant annet av Ruben og Kealey (1979) beskrevet som «the capacity to put oneself in another`s shoe» (Ruben & Kealey, 1979 i Calloway-Thomas et.al, 2017, s. 36).

Stereotypi og fordommer, overdrevet søkelys på det universelle menneskelige, mangel på bevissthet rundt kulturell ulikhet og kritikkløs bruk av egen kulturell praksis, er fire barrierer for utvikling av empati (Zhu 2011 i Calloway-Thomas et.al. 2017, s. 34). Det finnes, ifølge Nordhelle (2007), to universelle psykologiske fenomener som kan svekke den profesjonelles kultursensitivitet. Disse er sosiale stereotypier og projeksjon av likhet. Sosiale stereotypier blir ofte forklart som forenklete oppfatninger av mening om, og generaliseringer av, for eksempel folkegrupper. Stereotypier har man alltid med seg, og de kan tjene som bakgrunnskunnskap og arbeidshypoteser som gjør en i stand til å lære og utvikle adekvate handlingsstrategier. De kan også være et hinder, da man ofte ikke er klar over at de kan styre vår oppfatning. Det blir derfor viktig med økt bevissthet om egne stereotypier, men også løfte opp stereotypier hos de den profesjonelle møter (Nordhelle, 2007, s. 187ff). Projeksjon av likhet handler om at man tror det er større likhet mellom partene enn det i virkeligheten er. Problemet med dette at det blir skapt en illusjon om forståelse og likhet, noe som kan føre til store misforståelser. Man må derfor bruke tid på å utforske mening, bruke

gjentakelse og oppsummering, og utvikle en indre brems som minner en selv på å være bevisst dette (Nordhelle, 2007, s. 189).

2.2.2.3 Spørsmål

Kultursensitivitet kan åpne opp for spørsmål med utgangspunkt i forskjeller og likheter. Man kan skape felles forståelse, og konstruere ny kunnskap, gjennom dialog med de man møter (Qureshi 2009:210 i Jensen og Ulleberg 2011, s. 226). Det kan være nyttig med en systematisk metode for å få tak i spesifikke kulturelle faktorer som kan ha innvirkning på minoritetsbarn. Spørsmål må være mest mulig konkrete, slik at man får fyldige beskrivelser. Dette for å forstå utfordringer i en kulturell kontekst (Bäärnhielm et al. 2007 i Jávo, 2010, s. 171). Gjennom en slik forståelse og metodikk, vil de man møter i større grad oppleve seg forstått og hørt, noe som igjen vil påvirke relasjonen positivt. Kulturmanualen, som i utgangspunktet er utarbeidet for voksne, kan lett tilpasses familier der barn og unge har ulike typer utfordringer. Manualen omfatter at man søker svar rundt kulturelle faktorer relatert til psykososialt miljø og funksjonsnivå, kulturelle forklaringer på problemet/lidelsen, migrasjon og akkulturasjon, etnisk identitet, kulturelle faktorer som gjelder oppdragelse og familiestruktur, og kulturelle faktorer i relasjonen mellom profesjonsutøver og den de møter. Gjennom en slik metode vil flere personer involveres i utredningen og de ulike virkelighetsoppfatningene må settes sammen til et helhetsbilde (Jávo, 2010, s. 172). Videre vil det bli sett på foreldreskap i ny kontekst, akkulturasjon og kulturelle dimensjoner for å belyse dette nærmere.

2.2.2.4 Foreldreskap i ny kontekst

Definisjonen på foreldreskap kan deles i to, der den ene forstås som sosiale og kulturelle forventninger til foreldrerollen (parenthood) og den andre som foreldrepraksis (parenting) (Bø & Olsen, 2008 i Tembo & Studsrød, 2017, s. 110). I Norge kan forskjeller til forventninger rettet mot foreldrerollen og til endringer i hverdagen, oppleves som veldig forskjellig for foreldre som migrerer til Norge. Dette både som innsnevring og utvidelser (Tembo & Studsrød, 2017, s. 112). Det offentlige tar et stort ansvar for familiene, og har en eksplisitt og tydelig familiepolitikk. Norge er et individualisert samfunn, og barn blir sett på som et individ med rettigheter. På denne måten opptrer defamilisering, det vil si at deler av familiens omsorgsoppgaver blir overført til det offentlige. Møtet med et slikt individualisert

samfunn kan dermed bli stort og overveldende for familier som kommer fra land der det er svak legitimitet for statlig inngripen, familiarisert velferdsregime (Tembo & Studsrød, 2017, s. 110). Hvis foreldrene opplever å bli pålagt oppgaver og forventninger, kan konsekvensene bli en følelse av å bli overvåket av velferdsinstanser som barnehage, helsestasjon, PPT og skole. Foreldreskap i Norge kan da bli oppfattet som veldig smalt, og en generell mistillit til det offentlige vil ofte være fremtredende (Odden, 2015, s. 57). Det vil derfor være av vesentlig betydning å løfte fram familiens holdninger og forventninger til, og kunnskap om, hjelpeinstanser, slik at misforståelser kan oppklares. Den typiske egalitære hjelprollen i Norge, kan stå i stor kontrast til kanskje mer opplevde autoritære fagfolk i hjemlandet. Det er ikke nødvendigvis slik at forståelsen av de demokratiske prinsipper, som tas for gitt her, er like stor hos enkelte innvandrergupper (Jávo, 2010, s. 158).

Kunnskap om migrasjonsprosesser er viktige for å kunne gi likeverdige tjenester. Her handler det om et livsløpsperspektiv, og om at migrantenes liv ikke starter når de ankommer mottakerlandet. Man kan ikke ignorere avsenderlandets rolle (Odden, 2018, s. 212). Det ligger en samtidighet der som man ikke kan overse. Ulike tilpasningsstrategier for foreldrene, kan være med å skape konflikter innad i familien (Odden, 2015, s. 69). Tilhørighetsparadokset oppstår når det er foreldrene som utgjør det største hinderet for at barna skal få leve ut sin flertilhørighet eller slå rot der de bor. Dette kan for eksempel skje ved at barna ikke får lov til å delta i organiserte aktiviteter som fotball, leirskoler, svømmeundervisning, bursdager og lignende (Salole, 2018, s. 186).

Skolene kan også være med på å reprodusere sosiale forskjeller, også kalt reproduksjonshypotesen, og dette inngår som en del av maktrelasjonene som finnes i samfunnet (Bourdieu 1977 i Fandrem, 2019, s. 144). Mange innvandrerfamilier opplever større avstand til samfunnet og skolens dominerende kultur, da de ofte har en lavere sosioøkonomisk status i tillegg til at de er språklig og kulturelt ulike (Fandrem, 2019, s. 144). Dette kan føre til at mange av innvandrerne står i fare for arbeidsledighet og vedvarende fattigdom (Tembo & Studsrød, 2017, s. 109). I denne sammenhengen kan økonomien åpne eller stenge dører for deres barn, og fattigdom handler ikke lenger bare om en økonomisk størrelse (Tembo & Studsrød, 2017, s. 115). Det ser ut til at familienes økonomiske situasjon kan være en forklaring på prestasjonsforskjeller mellom majoritets- og minoritetspråklige

ungdom (Fandrem, 2019, s. 143). Utdanning vil være en viktig strategi for å oppnå sosial mobilitet, da optimismehypotesen, som omhandler elevenes motivasjon om å gjøre det bra på skolen, blir knyttet til foreldrenes forventninger (Fandrem, 2019, s. 146).

De neste to avsnittene vil omhandle akkulturasjon og kulturelle dimensjoner. Dette for å belyse kompleksiteten minoritetsforeldre kan stå ovenfor ved på bli påvirket av to kulturer, og viktigheten av å ha kunnskap om disse elementene. Det transnasjonale perspektivet, der en ikke bare ser på migrantenes tilpasning i det nye landet, men også på deres bånd til hjemlandet, kan i så måte være nyttige å tenke i (Odden, 2018 s. 211). Innenfor den transnasjonale litteraturen blir dette omtalt som en ny form for integrering, der en ser på den simultane involveringen «her og der» (Odden, 2018, s. 95).

2.2.2.5 Akkulturasjon

Akkulturasjon blir beskrevet som prosessen av forandring som oppstår når en kommer i kontakt med en annen kultur. Teorien er utviklet av John Berry, og inneholder faktorer som kan påvirke både den psykologiske og sosiokulturelle tilpasningen til personer som har migrert (Fandrem, 2019, s. 8). Enkulturasjon og resosialisering, blir det i denne sammenhengen naturlig å se på. Enkulturasjon handler om at man tilegner seg kulturspesifikk atferd ved å være i den aktuelle kulturen, uten å ha vært gjennom didaktiske prosesser. Resosialisering handler om mer spesifikk læring i møte med en ny kultur (Fandrem, 2019, s. 50ff).

Akkulturasjonsteorien har et rammeverk og fire tilpasningsstrategier. Rammeverket er delt inn i gruppenivå og individnivå. På gruppenivå ser en hvor en kommer fra, og det nye samfunnet man kommer til. På individnivå ser en på modererende faktorer som alder, kjønn, utdanning, helse, status, motivasjon for migrasjon og forventninger før akkulturasjon og modererende faktorer som fase/tid, sosial støtte, holdninger, mestring og akkulturasjonsstrategier etter akkulturasjon (Fandrem, 2019, s. 54). De fire fenomenene som utgjør den psykologiske akkulturasjonsprosessen er akkulturasjonserfaringer, stressfaktorer, stress og tilpasning (Berry mfl., 2002 i Fandrem, 2019, s. 58). De fire tilpasningsstrategiene, også kalt akkulturasjonsstrategier, tar utgangspunkt i to spørsmål: grad av opprettholdelse av opprinnelig kultur og identitet og grad av deltakelse i, og kontakt med, det nye

samfunnet. Ulike kombinasjoner av spørsmålene ovenfor, gir ulike svar og konsekvensen blir ulike strategier. Strategier trenger nødvendigvis ikke å være bevisste valg. Strategier for innvandrere fører til integrering, assimilering, separasjon eller marginalisering, og strategier i storsamfunnet fører til multikulturalisme, smeltedigel, segregering eller ekskludering (Fandrem, 2019, s. 69ff).

2.2.2.6 Kulturelle dimensjoner

Syn på oppdragelse og kjønnsrollemønstre kan være svært forskjellig hos en del innvandrerkulturer i Norge, sammenliknet med etnisk norske familier (Fandrem, 2019, s. 147). Gerald Hofstede utviklet fem grunnleggende kulturelle dimensjoner som ble koblet sammen med kulturelle kjerneverdier som kjennetegnet ulike land. Den første dimensjonen er maktavstand og denne viser folks aksept av ulikhet i maktforhold på grunn av status, økonomi eller strukturelle forhold. Den andre dimensjonen, unngåelse av usikkerhet/utrygghet, omhandler ønske om kontroll og forutsigbarhet fremfor usikkerhet, tvetydighet og mangel på regler. Maskulinitet/feminitet er den tredje dimensjonen og viser graden av rolleforskjeller mellom menn og kvinner. I maskuliniteten ligger verdier som konkurranseorientering og vekt på prestasjoner, mens det i feminiteten ligger verdier som ivaretagelse, fokus på relasjoner og livskvalitet. Den fjerde dimensjonen, individualisme/kollektivism, omhandler hvordan mennesker skiller seg fra hverandre i sin oppfatning av å være selvstendige og uavhengige individer på den ene siden, og være en del av et kollektiv på den andre. Den femte og siste dimensjonen omhandler kortidsorientering og langtidsorientering. Langtidsorienterte verdsetter folks handlinger og holdninger rettet mot mål langt borte i tid, og inneholder verdier som utholdenhet og driftighet. I korttidsorienterte land rettes handlinger og holdninger mer mot fortiden og nåtiden, og folk er mer opptatt av å følge tradisjoner og oppfylle sosiale forpliktelser her og nå (Jávo, 2010, s. 30ff).

Dimensjonene kan brukes til å differensiere mellom ulike kulturer, og blir da en form for forståelsesbriller og et bakteppe for å forstå den man møter. Dette kan bidra til økt kulturell bevissthet og en dypere kulturforståelse. Å inneha kunnskap om de ulike kulturvariasjonene vil bidra til å blant annet identifisere ulike verdisyn og kommunikasjonsstiler.

2.2.2.7 Empathetic literacy

Kunnskap- og informasjonsbaserte ferdigheter der empatiske borgere har evnen til å forstå, analysere, tolke og kommunisere ideer, følelser og handlinger på tvers av interkulturelle kontekster, blir definert som empathetic literacy. Tre essensielle prinsipper i denne tankegangen er global respekt, gjensidighet og tillit. Global respekt handler om at man må øves i å vise respekt, både verbalt og ikke-verbalt. Spesielt i situasjoner der man er uenig i andres tro, verdier og meninger. Man må aktivt søke å fremheve humanitet i kommunikasjon med en person fra en annen kultur, og motsette seg dehumanisering, inkludert bruk av destruktive stereotypier. Gjensidighet handler om å finne likheter som for eksempel felles interesser som musikk, foreldreskap, film, dans osv. Ved å finne og holde på disse likhetene, kan en utforske ulikhetene ved å være nysgjerrig og åpen. Tillit er båndet som holder samfunn sammen og er det viktigste elementet i relasjonsbygging, både innenfor og utenfor ens egen moralske sirkel og regnes som et overordnet mål innen interkulturell kompetanse (Calloway-Thomas et.al. 2017, s. 36ff).

Et kultursensitivt møte innebærer blant annet at man utnytter foreldrenes positive ressurser, gir støtte til foreldrene og jobber for kulturflexibilitet hos foreldrene slik at barna lettere skal kunne håndtere akkulturasjonskonflikter/identitetskonflikter (Jávo, 2010, s. 184). For å kunne gi likeverdige tjenester, må en bedre organisering og innhold til for å tilpasse seg det språklige- og kulturelle mangfoldet (Jávo, 2010, s. 191).

3 Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)

Masteroppgavens andre underforsknings spørsmål lyder: «Hva sier PP-rådgivers mandat om det å bygge en god kommunikasjon med minoritetsforeldre, spesielt i inntakssamtalen, og hvordan imøtekommer PP-tjenesten dette mandatet?». For å besvare spørsmålet, vil følgende kapittel omhandle PPT, deres mandat, gjeldende lovverk og styringsdokumenter. Det vil bli sett teoretisk på profesjonen rådgiver, før jeg helt til slutt vil se på relevant forskning på feltet.

3.1 Pedagogisk-psykologisk-tjeneste (PPT)

PPT er utdanningssystemets egen rådgivningstjeneste, da det omfatter arbeid med personer fra førskolealder til voksne som har særlige behov i den konteksten de er i (Johannessen et

al., 2015, s. 283). Alle kommuner og fylkeskommuner er pålagt å ha en PP-tjeneste. I landets kommuner er det ulik organisering av tjenesten, og i enkelte mindre kommuner er det interkommunale PP-tjenester. Tjenesten skal forholde seg til lovverk og utøve sin profesjon i tråd med de lover og retningslinjer som til enhver tid er pålagt. Jeg har valgt å avgrense oppgaven til rådgivere som arbeid med grunnskoleelever (1-10. trinn).

PPT er ikke en tjeneste med beslutningsmandat, den er basert på frivillighet og medvirkning. I dette ligger det at tjenesten kommer med tilrådninger, og at et samarbeid med tjenesten ikke er pålagt. Det er i hovedsak skoler og barnehager som sender henvisning til tjenesten med samtykke fra foresatte, men foresatte kan også selv sende henvisning hvis de har barn med utfordringer. Elever som ikke har, eller ikke kan få, tilfredsstillende utbytte av opplæringen, har rett til spesialundervisning, jfr. opplæringsloven § 5–1. For at denne retten skal utløses, må det foreligge en sakkyndig vurdering fra PPT. Skoleåret 2021–2022 fikk nesten 8 prosent av elevene i grunnskolen spesialundervisning, noe som utgjorde 49 000 elever (Utdanningsdirektoratet, 2023). Det blir ikke oppgitt hvor stor andel av disse som var minoritetsspråklige. En generell antakelse basert på særskilte undersøkelser er imidlertid at relativt mange minoritetsspråklige barn og unge får spesialundervisning.

3.2 PPT`s mandat

PPT har to lovfestede oppgaver og i opplæringsloven § 5-6 står det følgende om PPT:

Tenesta skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å leggje opplæringa betre til rette for elevar med særlege behov. Den pedagogisk-psykologiske tenesta skal sørgje for at det blir utarbeidd sakkunnig vurdering der lova krev det. Departementet kan gi forskrifter om dei andre oppgåvene til tenesta.

PP-tjenesten skal blant annet utarbeide sakkyndig vurdering på individnivå, og arbeide med kompetanse- og organisasjonsutvikling på skolene på systemnivå (Opplæringslova, 1998). Det er mandatet om utarbeidelse av sakkyndig vurdering, og som videre i forløpet utløser retten til spesialundervisning, denne masteroppgaven vil omtale, da inntakssamtalen er en del av dette arbeidet.

3.3 Lovverk, Norsk offentlig utredning (NOU), forskrifter og kvalitetskriterier

Som nevnt i innledningen, er opplæringsloven sentral i PP-tjenestens utøvelse av sitt mandat. Men, det er også flere andre sentrale lover, stortingsmeldinger og forskrifter som er viktige for tjenesten. Videre vil sentrale punkter fra blant annet opplæringsloven, tolkeloven, forvaltningsloven, Stortingsmelding 6, og kvalitetskriterier bli belyst.

3.3.1 Opplæringsloven

Når det gjelder utarbeidelse av sakkyndig vurdering, står det i opplæringsloven § 5-4 tredje ledd, at foreldrene og eleven skal involveres i alle deler av prosessen. Det er spesifikt uttrykt at PP-tjenesten har plikt til å rådføre seg med eleven/foreldrene i arbeidet og at deres synspunkter skal vektlegges. Foreldrene/eleven er part i saken og gjennom det har de rett til å se sakens dokumenter. Dette innebærer blant annet en rett til å se den sakkyndige vurderingen når den er utarbeidet, alt dette ifølge forvaltningsloven § 18 (Forvaltningsloven, 1970). Det er et krav til samtykke fra foreldrene eller eleven før det blir gjort en sakkyndig vurdering, og før det fattes enkeltvedtak om spesialundervisning, jfr. opplæringsloven § 5-4, annet ledd. I §20-3 står det at foreldrene skal få informasjon om sine og elevens rettigheter og plikter.

3.3.2 Forvaltningsloven

Forvaltningsloven inneholder regler om hvordan offentlige myndigheter skal behandle saker. Offentlige forvaltningsorganer er organer for stat og kommune. Loven inneholder blant annet bestemmelser om saksbehandling og saksbehandlingstid, og bestemmelser om taushetsplikt. Loven omtaler enkeltvedtak som avgjørelser, som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer. Forskrifter er regler som gjelder rettigheter eller plikter til et ubestemt antall eller en ubestemt krets av personer (Forvaltningsloven, 1970).

3.3.3 Tolkeloven

Tolkeloven trådte i kraft 1. januar 2022. Formålet med loven er at den skal bidra til å sikre rettssikkerhet og forsvarlig hjelp og tjeneste for personer som ikke kan kommunisere forsvarlig med offentlige organer uten tolk. Loven skal også bidra til å sikre at tolker holder en faglig forsvarlig standard, jfr. § 1. I vurderingen av om bruk av tolk er nødvendig, skal det blant annet legges vekt på om samtalepartene kan kommunisere forsvarlig uten tolk, og på

sakens alvorlighet og karakter, jfr. § 6. Det er ikke lov å bruke barn som tolk eller annen formidling, med mindre det anes som en nødsituasjon, jfr. § 4 (Tolkelova, 2022).

3.3.4 Stortingsmelding

I november 2019 kom Melding til Stortinget 6 (2019-2020), *Tett på - tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. I denne blir PPT omtalt som en viktig del av laget rundt barna og elevene. I kapittel 4, som omhandler PPT, står det at regjeringen forventer at PPT skal ha god kompetanse slik at den kan støtte barnehage og skole med å gi tilpasset og inkluderende tilbud, at tjenesten tar med barna/eleven og foreldrene med på råd slik at de kan påvirke tilbudet som gis, og at tjenesten bidrar til kontinuerlig vurdering om barna, som har behov for spesialpedagogiske tiltak, får et tilfredsstillende tilbud (s. 62). I meldingen står det også at regjeringen ønsker å styrke kompetansen i PP-tjenesten, slik at tjenesten skal kunne bidra til forebyggende arbeid i barnehager og skoler, og for å kunne gi bedre sakkyndige vurderinger.

3.3.5 Kvalitetskriterier for PP-tjenesten

Utdanningsdirektoratet har utviklet fire kvalitetskriterier for PP-tjenesten. Disse er at tjenesten skal være en faglig kompetent tjeneste, den skal være tilgjengelig og medvirke til helhet og sammenheng, den skal arbeide forebyggende og at tjenesten skal bidra til tidlig innsats (Utdanningsdirektoratet, 2023).

3.4 Profesjonsutøvelse

PP-rådgivernes yrkesutøvelse innebærer blant annet å gi råd til foreldre med ulik språklig og kulturell bakgrunn, sammensatte livserfaringer og forskjellige levekår (Øzkerk M. , 2005, s. 27). I møte med minoritetsforeldre, når rådgiver og råde søker har ulik sosiokulturell, etnisk og/eller språklig bakgrunn, kan man i denne sammenhengen snakke om interkulturell rådgivning. Evnen til å kunne se om en tilstand eller situasjon er kulturelt relatert eller ikke, er av migranter rapportert som å være viktig at hjelpetjenester innehar (Odden , 2018, s. 185).

Enhver profesjon er autonom og bestemmer egen moralske kodeks og formål. Dette er en innsikt som vil være viktig å inneha for å forstå spenninger som oppstår i en profesjonshverdag. Profesjonsmoral er normer og verdier som særskilt rettes mot det å løse moralske problem i samhandling, både mellom profesjonelle og mellom profesjonelle og

deres klienter. Denne moralen kan ses fra profesjonsutøveren som direkte handlingsrettledende og fra klientenes side som profesjonell selvjustis som vil garantere at de får det de har krav på. Den kan også ses på som et grunnlag til å klage hvis så ikke skjer (Grimen, 2008, s. 157).

Kjennetegn på god profesjonspraksis er at rådgiver lytter til klienten, gir klientens erfaringer forrang, ber om tilbakemelding på forholdet, unngår kritiske og nedsettende kommentarer, og spør om hva som har vært mest hjelpsomt (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 47ff). Ruben & Kealey (1979) utviklet noen kriterier for vellykket samhandling mellom kulturelt ulike personer. Disse er å vise respekt og ikke fordømme, evne til å akseptere at egen kunnskap og eget syn er relativ, evnen til å være fleksibel, toleranse for tvetydelighet og evnen til å ta den andres perspektiv (Ruben & Kealey, 1979 i Nordhelle, 2008, s. 190ff).

3.5 Forskning

Som tidligere beskrevet i dette kapittelet, er det en rekke lovverk, forskrifter og stortingsmeldinger PPT må forholde seg til, og som er styrende for hvordan tjenesten er pålagt å møte gruppen med minoritetsforeldre. Jeg vil videre se kort på forskning på feltet, for å vise hvordan tematikken tidligere er blitt belyst.

Ifølge Cecilie Jåvo (2010) er det en universalistisk tilnærming og lite dynamisk kulturforståelse i hjelpetjenestenes møte med etniske minoriteter. Hun nevner spesielt tre hovedutfordringer angående kontekstuell forståelse av etniske barns atferdsproblem. Disse er å forstå familiens kulturbakgrunn, forstå familiens minoritetssituasjon og å forstå hvordan disse interagerer og innvirker på barnets problem. For hjelpetjenesten vil det viktigste være å forholde seg til beskrivelsene barnet og familien gir av sin egen virkelighet, både med tanke på kulturelle verdier, atferdsnormer og oppdragspraksiser. Dette kan være krevende, da man må forholde seg til det individuelle nivået (barnet), familienivået (foreldrene) og samfunnsnivået/det sosiale nivået. Men, for å kunne forstå og behandle barnet i kontekst, er dette nødvendig (Jåvo, 2010, s. 153ff).

Om samarbeid med foreldre og foresatte, skriver Egeberg (2016), at opplysninger om utviklingshistorie, språkmiljø, erfaringer og ferdigheter i et kjent hjemmemiljø, er nødvendig

for å kunne forstå utviklingen og ferdighetene til barnet. Han presiserer at foreldre er svært viktige samarbeidspartnere i utredningsarbeidet. Et godt samarbeid i utredningen kan gi foreldre bedre innsikt i aktiviteter og innhold på skolen, og kan gi innsikt i hva familiene og barnet er opptatt av, og har erfaring med. Dette kan styrke foreldrene og gi motivasjon til å hjelpe i barnets læring og utvikling. At begge parter føler tillit og trygghet, og får et godt utbytte av samarbeidet, avhenger av at fagpersonen viser respekt og legger mye vekt på forståelig informasjon til foreldrene. Mange minoritetsspråklige foreldre forteller om frustrerende møter med fagfolk, hvor de ikke blir tilstrekkelig informert, hvor deres syn ikke blir oppfattet eller hvor barnets forutsetninger ikke blir tatt på alvor. Vanskelige livssituasjoner, med bakgrunn i migrasjonsprosessen, enten direkte traumatiske eller vanskelige hendelser før flukt eller forhold i Norge, kan føre til vansker med å være gode nok foreldre for barn som trenger noe ekstra (Egeberg, 2016, s. 38ff).

I en artikkel tilbake i 2005, skriver Meral R. Øzerk om multikulturell rådgivning og viktigheten av å løfte dette i PP-tjenesten. Det presiseres at PPT er en for viktig institusjon til å bli for lite brukt av innvandrerforeldre (Øzerk M. , 2005, s. 42). I møte med innvandrerforeldre må PP-rådgiver orientere seg om foreldrenes verdensoppfatning, noe som vil hjelpe rådgiverne til å forstå foreldrene bedre, og gi en viktig plattform for det videre samarbeidet. Øzerk trekker inn to typer orienteringer som Lee (1999) tar opp. Disse er kognitiv orientering og emosjonell orientering. Den første omhandler informasjonsinnhenting, og er ofte uproblematisk. Derimot blir den emosjonelle orienteringen beskrevet som krevende, da denne innebærer en følelsesmessig opplevelse av kulturelle forskjeller, holdninger og forestillinger. Det er den enkeltes tillærte holdninger og fordommer som baserer ens forestillinger om andre menneskers forskjellighet. Hvis rådgivere skal endre sine handlemåter og yrkespraksis overfor innvandrerforeldre, kan det kreves et dyptgående oppgjør med egne holdninger, følelser, forestillinger, redsler, assosiasjoner og fordommer. Det beskrives som en vanskelig, men viktig prosess for å kunne møte den multikulturelle målgruppen (Lee, 1999 i Øzerk M. , 2005, s. 38ff). Ingen PP-rådgivning blir beskrevet å være fri for multikulturalitet, men hovedpoenget i artikkelen er hvordan man kan styrke den eksisterende rådgiverpraksisen og gjøre den mer multikulturell sensitiv og virksom (Øzerk M. , 2005, s. 28).

Øzerk og Øzerk har skrevet artikkelen "Multicultural settings and school psychological services - a Norwegian experience with developing competency in multicultural counseling" (2019). I denne diskuteres betydningen av flerkulturell kompetanse i PP-tjenesten i Norge. Forfatterne hevder at med økningen i kulturelt mangfold i norsk skole, må PP-rådgivere utvikle kulturell kompetanse for å effektivt møte behovene til dette mangfoldet. Forfatterne gir en oversikt over det flerkulturelle landskapet i Norge og fremhever viktigheten av å forstå de kulturelle og språklige forskjellene til innvandrer- og minoritets elever. I 2012 ble det igangsatt en nasjonal kompetanseheving i flerkulturalitet og flerspråklighet blant PP-ansatte. En av artikkelforfatterne var lærer i denne toårige satsingen og samlet refleksjonsnotat fra hundrevis av PP-ansatte. Disse viste at rådgiverne mente kompetansehevingen ga nyttige konseptuelle verktøy som muliggjorde selvrefleksjon og bedre kommunikasjon med minoritetsforeldre. Forfatterne fant at kurset var effektivt for å utvikle studentenes kulturelle bevissthet, kunnskap og ferdigheter, og forberedte dem til å jobbe med ulike elever og familier. I tillegg fremhever forfatterne viktigheten av kontinuerlig faglig utvikling innen flerkulturell kompetanse for PP-rådgivere.

Søking etter relevant forskning på feltet, viste også blant annet to tidligere masteroppgaver som omhandlet samarbeid mellom minoritetsforeldre og PP-tjenesten. Den første, skrevet av Anne Kristine Askeland i 2013, har tittelen: «I hvilken grad legger PP-rådgivere til rette for flerspråklige foreldres deltakelse i inntakssamtalen?». Denne masteren baserte seg på kvalitative intervjuer av tre PP-rådgivere og bygget på teori om anerkjennelse. Konklusjonen var at for å kunne anerkjenne flerspråklige foreldre, var det fortsatt behov for kompetanseheving innen flerkulturelt mangfold hos PP-rådgiverne og PPT. Den andre masteroppgaven, skrevet av Kristine Myklebust Letèn i 2017, bygger også på teori om anerkjennelse. Denne har tittelen: «Foreldresamarbeid i PP-tjenesten». Det ble her intervjuet fem PP-rådgivere. Funnene i besvarelsen peker på informantenes vekt på dialog og medvirkning i møte med flerkulturelle foreldre. I forhold til foreldremedvirkning la PP-rådgiveren stor vekt på foreldrenes kunnskap om barnet. Med tanke på tilegnelse av flerkulturell kompetanse, kom det fram at dette i all hovedsak kom etter egen erfaring. Informantenes varierende opplevelse rundt behovet for kunnskap om flerkulturalitet, ble understreket som et bilde på tematikkens kompleksitet.

4. Vitenskapelig forankring og metode

Hovedforskningsspørsmålet i denne masteroppgaven er: Hvordan skapes mening i kommunikasjonen mellom PP-rådgiver og minoritetsforeldre i inntakssamtalen? Alle valg i denne oppgaven, er gjort med utgangspunkt i dette spørsmålet. Dette kapittelet inneholder først en kort beskrivelse av vitenskapsteori og hermeneutisk tilnærming. Størstedelen av kapittelet vil omhandle mine valg rundt kvalitativ forskningsmetode, semistrukturert intervju, intervjuguide, forskning i egen kontekst, rekruttering av intervjupersoner, planlegging, gjennomføring og transkribering. Forskningsetiske vurderinger vil bli omhandlet gjennom hele kapittelet, og utdypes mer på slutten av kapittelet, i tillegg til retningslinjer, reliabilitet og validitet.

4.1 Vitenskapsteoretisk forankring

Empirisme (herunder positivisme), hermeneutikk og fenomenologi, og sosialkonstruksjonisme, er tre hovedgrupper tradisjoner innen vitenskapsteorien. Man kan si at fenomenologer er opptatt av hvordan mennesker opplever fenomener i sin livsverden, hermeneutikere er opptatt av fortolkning av mening, mens diskursanalytikere studerer hvordan språk og diskursive praksiser konstruerer sosiale verdener (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 33).

Gjennom denne masteroppgaven ønsker jeg å få mer innsikt i PP-rådgiveres opplevelser, erfaringer og kunnskaper i møte med minoritetsforeldre. En slik tilnærming tolker jeg som en hermeneutisk forståelse, der kunnskap bygger på forståelse, mening og refleksjon. En slik forankret tilnærming, vil gjøre at jeg kan se fenomener fra rådgivernes perspektiv og premisser (Thagaard, 2018, s. 36ff). Hovedfokuset rettes mot den individuelle rådgiver, men det vil være nødvendig å se praksisen i sammenheng med det mandatet og samfunnsoppdraget som ligger i det å være rådgiver ved PPT. Hermeneutisk teori oppfattes å være den vitenskapsfilosofiske begrunnelse for kvalitative metoder og denne tradisjonen har gitt inspirasjon til utvikling av ulike metodiske tilnærminger, og til økende metoderefleksjon (Thomassen, 2006, s. 172).

4.1.1 Hermeneutisk tilnærming

Ved forandring av kontekst, forandres også meningen. For å skjønne dette må vi ha kunnskap om egen forforståelse og fordommer. Hermeneutikken vil prøve å besvare hva som ligger i forståelsen, hva forståelse er, hva det vil si å forstå, hva som skjer når vi forstår og hva som er forutsetningene for å forstå. I en hermeneutisk tilnærming, blir forforståelse reflektert over, tydeliggjort og kreativt tatt i bruk. Forståelsen kan endres, korrigeres, gis ny mening, og ny kunnskap kan utvikles. Forskningsprosessen blir da en toveisprosess av spørsmål, svar og fortolkninger, nye spørsmål, nye svar og nye fortolkninger gjennom den hermeneutiske sirkel (Thomassen, 2006, s. 171). Dialogisk åpenhet, er da en forutsetning for at dette skal være mulig, og gjennom en hermeneutisk tilnærming blir denne åpenheten motsatsen til fordommenes uomgjengelighet (Thomassen, 2006, s. 172). Det å være åpen for andres oppfatninger, og se at dialogen og fortolkningsarbeidet utspiller seg i spenningsforholdet mellom det kjente og det ukjente, vil da være viktig. For det er i dette «mellomrommet» forståelsesprosessen skjer, og gjør ny forståelse mulig.

Hermeneutikken settes søkelys på et dypere meningsinnhold, det finnes ikke en egentlig sannhet, og fenomener kan tolkes på flere nivå (Thagaard, 2018, s. 37). Den hermeneutiske sirkelen blir et hjelpemiddel som muliggjør forståelse, som igjen fører til en sammensmelting av fortid og nåtid. I utgangspunktet er våre fordommer produktive betingelsen som gjør det mulig å forstå. De aktiveres i nye kontekster, og er ikke noe man skal kvitte seg med, da de gjør nye fortolkninger mulig. Mening blir til i møte mellom noe eller noen, og fortolkeren spiller en aktiv rolle (Thomassen, 2006, s. 162ff). Dette ser jeg som nyttig å tenke på i denne forskningen. En gjenkjenner pendelbevegelsen, har en forforståelse som blir korrigert og utfylt etter hvert som samtalen går i gang. Forståelse handler mer om prosess enn produkt, og den skapes gjennom den genuine dialog. Det er ikke subjektets mening som skal forstås, men mening skapes i møtet mellom to horisonter. Gjennom en hermeneutisk tilnærming, vil jeg se på rådgivernes opplevelse av inntakssamtalen med minoritetsforeldre. Mening skapes gjennom fortolkning i møte med rådgiverne i intervjuene, og igjen i møte med data gjennom transkripsjon og analyse. Det blir en svingning mellom deler, helheter og deler igjen. Gylne øyeblikk er når en forstår at en ikke forstår og ny kunnskap oppnås gjennom nysgjerrighet (Dahl, 2013, s. 27). Det er slike gylne øyeblikk jeg håper vil oppstå gjennom arbeidet med

denne masteroppgaven, ikke bare hos meg, men også hos de jeg møter. Kvalitativ forskning og metodevalg vil bli omtalt i neste avsnitt.

4.2 Kvalitativ forskning

Hensikten med kvalitativ forskning er ikke nødvendigvis å søke etter sannheten, men å forsøke å finne ut hvordan de man møter finner mening. En liste med spørsmål om hva jeg ønsker å vite noe om, hvem, hvor, hvordan, når, hvorfor, hva forstår jeg med begrepene, hvilke konsekvenser kunnskapen vil gi, og hvem det vil ha konsekvenser for, har vært til hjelp i prosessen med å orientere seg i masteroppgaven og dens struktur (Kane 1985; Halvorsen 2008 i Johannessen et. al. 2021, s. 40). Forskningsspørsmålet vil være avgjørende for hvilken metode man velger.

Da jeg ønsker å få innsikt i PP-rådgiveres opplevelser, synspunkter og selvforståelse i møte med minoritetsforeldre, anså jeg forskningsintervju som det mest aktuelle (Thagaard, 2018, s. 12). Dette svarer til listen hva jeg ønsker å vite noe om, hvem, hvor og hvordan. Forskeren vil, i den kvalitative metoden, ha fleksibilitet og arbeidet vil være preget av nærhet og sensitivitet i relasjon til kilden (Thagaard, 2018, s. 16). Intervju kan bli beskrevet som en aktiv kunnskapsproduksjonsprosess (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 36ff). I dette tolker jeg at det er noe som skapes mellom mennesker, og at det ligger en bevegelse der. Det at jeg har en god plan for min masteroppgave, og at det er i møte med teorien, de jeg intervjuer og data, at ny kunnskap og forståelse oppstår, har vært viktig å tenke på gjennom hele prosessen. Det er med utgangspunkt i dette jeg har valgt semistrukturert intervju som metode for å nærme meg en bedre forståelse av tematikken.

4.2.1 Semistrukturert intervju

Jeg ønsket å intervju PP-rådgivere for å få innsikt i deres opplevelser, synspunkter og selvforståelse i møte med minoritetsforeldre. Forskningsintervju anså jeg da å være en god metode (Thagaard, 2018, s. 12). I en intervjusituasjon vil fortellingene betraktes som sosiale handlinger på grunn av interaksjonen med forskeren. Intervjupersonen setter ord på egne erfaringer, og disse må fortolkes i lys av konteksten (Thagaard, 2018, s. 53). Semistrukturert forskningsintervju tenker jeg å være best egnet, da denne type intervju vil være med å få fram nyansene i tematikken og svarer til den hermeneutiske tilnærmingen.

Når tema fra dagliglivet skal forstås ut fra perspektivet til intervjupersonen, og der beskrivelser fra dennes livsverden og fortolkninger av meninger blir innhentet, kan denne intervjuemetoden benyttes (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). Et semistrukturert intervjuet er verken en åpen samtale eller en lukket spørreskjemasamtale. Man beveger seg rundt et bestemt tema, og for meg som forsker er det da viktig å vite hvor man er og hvor man skal. Innholdet i intervjuguiden, der temaene er fastlagt på forhånd, men at rekkefølgen bestemmes underveis og gir fleksibilitet, vil da være viktig (Thagaard, 2018, s. 91). Under intervjuet kan forsker komme med oppfølgings spørsmål som oppfordrer intervjupersonene til å presentere konkrete episoder eller eksempler i relasjon til generelle utsagn. Konkrete spørsmål kan bidra med å tydeliggjøre deres meninger og holdninger. Som forsker må jeg kunne se nyanser og stille utfyllende, og kanskje nye, spørsmål underveis for å få rådgivernes perspektiv. En metafor på dette kan være elv med sidestrømmer, der intervjuet tar noen avstikkere, før en igjen kobler seg på hovedstrømmen. Livsverden, mening, kvalitativt, deskriptivt, spesifisitet, bevisst naivitet, fokusert, flertydighet, forandring, sensitivitet, mellommenneskelig (interpersonell) situasjon og positiv opplevelse er tolv fenomenologisk inspirerte aspekter, eller nøkkelord, som forskeren må være bevisst (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46ff).

Selv om forskeren tar hensyn til gjensidig forståelse og personlig samspill, vil det alltid være en form for asymmetri i intervjusituasjonen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 51ff). Det er jeg som forsker som planlegger temaene, definerer intervjusituasjonen, driver intervjuet framover og avgjør hva som er tilstrekkelig informasjon (Thagaard, 2018, s. 91). Som forsker og PP-rådgiver, vil rådgiverne og jeg ha et ganske likt utgangspunkt, og jeg tenker at jeg ved å åpent formidle positive tilbakemeldinger, vil kunne øke fortroligheten og gjensidigheten, og på denne måten gjøre asymmetrien mindre. Intervjuet kan i så måte ses på som en faglig samtale, men at utgangspunktet er noe annerledes på grunn av at dataene skal brukes i forskning.

4.2.2 Intervjuguide

Utarbeidelsen av intervjuguiden ble vektlagt mye tid og arbeid. Det var utfordrende å finne de gode spørsmålene som både skulle åpne opp for intervjupersonens refleksjon, samtidig som de skulle ramme inn forskningen. Jeg ble også veldig bevisst på at jeg som forsker i egen

kontekst, måtte tenke nøye gjennom, og utforme relevante spørsmål. Mine forhåndsoppfatninger kunne være med på å skape utfordringer, og hindre at det ble stilt spørsmål ved ting som man selv tar for gitt. Forskning i egen kontekst vil bli videre beskrevet i avsnittet under.

Hensynet til intervjupersonene ble vektlagt i utformingen av guiden. Det var flere spørsmål som ble omformulert mange ganger, for at de skulle være åpne nok, og ikke oppfattes som ledende eller anklagende. Bevisstheten om at jeg kunne bli stilt foran både verdispørsmål og etiske dilemma, har vært med i utformingen av intervjuguiden (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 97ff). I dette legger jeg at mine ferdigheter til å forstå hva som skjer i de ulike situasjonene og ikke minst å kunne ivareta intervjupersonen, vil være av høy etisk viktighet. Lik som PP-rådgiverne er verktøyet i sin profesjon, blir jeg som forskeren verktøyet i min forskning. Spørsmål kan oppfattes personlig og invaderende, og det vil her være en balansegang for hvor man kan gå. Ens tanker, kunnskaper og ferdigheter vil bli satt på spill i et slikt intervju. Det at forskeren innehar gode kommunikative ferdigheter, og evnen til praktisk klokskap, anser jeg da å være viktig. Spørsmålene i guiden ble diskutert med to kollegaer, som ga gode og konstruktive tilbakemeldinger, og også motspørsmål om blant annet hensikten med de ulike spørsmålene. Det ble også gjennomført et fullverdig prøveintervju med en annen rådgiverkollega. Dette ga meg en trygghet i at intervjuguiden fungerte som planlagt, og at både den og refleksjoner som ble gjort, samsvarte med det jeg ønsket å forske på. Prøveintervjuet ga meg en ny motivasjon til å sette i gang med intervjuene, og en nysgjerrighet til hva forskningsintervjuene ville bringe fram rundt denne tematikken.

Intervjuguiden ble til slutt delt inn seks hovedområder; innledende spørsmål om intervjupersonens utdanningsbakgrunn og ansiennitet i PP-tjenesten, bruk av tolk, kommunikasjon og interkulturell forståelse, kultursensitivitet og interkulturell rådgivning og kompetanse. Til slutt var det en avslutning om opplevelse av intervjuet og tanker videre rundt tematikken. Hvert hovedområde har ulikt antall spørsmål, og jeg skrev i tillegg utdypende punkter på enkelte områder, som hjelp til å ta sidestrømmene tilbake til hovedstrømmen.

4.2.3 Ethiske vurderinger

Jeg har valgt å gjennomføre min forskning i egen kontekst. Det å ha en slik, kan innebære både fordeler og utfordringer. En av utfordringene handler om min evne å ta et utenfraperspektiv, og hele tiden være bevisst dette. Min forhåndskunnskap om organisasjonen, det at jeg selv jobber som rådgiver, og ikke minst at det er kollegaer som skal intervjues, er vurdert veldig nøye. Som forsker må jeg sette meg som rådgiver til side, prøve å ta avstand fra egne rutiner, løfte blikket og se inntakssamtalen ut fra intervjupersonenes ståsted (Thagaard, 2018, s. 80). En fordel kan være at vi har et «felles språk» og et begrepsapparat som gjør at man kan dykke dypere inn i tematikken.

PPT-kontoret jeg har valgt, ligger i en mellomstor by i Norge, hvor det er over 100 ansatte. Tjenesten er underlagt kommunens skolesjef, og organisasjonen har en virksomhetsleder og fire avdelingsledere. Tjenesten dekker områdene førskole og opp til 10. trinn. De ansatte har ulik utdanningsbakgrunn, og det er både spesialpedagoger, psykologer, logopeder, leksologer, barnevernspedagoger og sosionomer som arbeider der. Organisatorisk er virksomheten delt inn i to førskoleavdelinger og to skoleavdelinger.

Benevnelsen intervjuperson blir benyttet, fremfor intervjuobjekt eller informant, da betydningen av relasjonen blir mer fremhevet. En god relasjon vil være viktig for utvikling av kunnskap og forståelse (Thagaard, 2018, s. 90). Både den hermeneutiske tilnærmingen og kommunikasjonsteori vil være gjeldende i intervjuprosessen, da det hele tiden handler om deler til helhet til deler, fortolkning, hvordan man kommuniser og relasjonen mellom de som kommuniserer. Med dette avsnittet som bakgrunn, vil jeg videre beskrive hvordan jeg gikk frem i utvelgelsen av intervjupersoner.

4.2.4 Valg av intervjupersoner

Med utgangspunkt i utfordringene ovenfor, og for å få nødvendig og valid data, måtte jeg som forsker tenke nøye gjennom, og ta strategiske valg, angående hvem som skulle spørres om å delta (Johannessen et. al., 2021, s. 58ff). To hovedkriterier for valg av intervjupersoner, som jeg anså som viktig for min forskning, var at rådgiverne jobbet på skoleavdelingen, og at rådgiverne skulle ha erfaring med å ha inntakssamtaler med minoritetsforeldre.

Det ble først gjennomført en uformell samtale med virksomhetsleder i PPT om masteroppgaven. Det ble her vist stor interesse for tematikken, og en positiv interesse for at forskningen kunne gjøres på gjeldende PPT-kontor. Etter dette ble det sendt en formell henvendelse til virksomhetsleder, med spørsmål om å få gjennomføre intervjuer, og informasjon om hensikten med forskningen. Forespørsel ble godtatt. I samtale med avdelingsleder for skole, fikk jeg anbefalt aktuelle rådgivere, og det ble avtalt at jeg skulle ta forespørselen direkte med rådgiverne. Videre vil prosessen med utvelgelse, og presentasjon av intervjupersonene bli beskrevet.

Tidlig tok jeg en avgjørelse om at jeg ville intervjuer rådgivere som jobbet i skoleavdelingen. Dette til tross for at rådgiverne på førskole også gjennomfører inntakssamtaler med minoritetsforeldre. Bakgrunnen for dette valget, var at jeg ønsket at rådgiverne skulle jobbe med samme gruppe minoritetsforeldre, skoleforeldre. I løpet av gjennomføringen av intervjuene, oppdaget jeg at dette hadde vært en riktig avgjørelse. Det var noen interessante funn som ble gjort med tanke på PPT og skole. Dette vil jeg komme nærmere inn på i analyse- og drøftingskapittelet.

Som tidligere beskrevet, er det mange ulike profesjoner som er samlet i denne virksomheten. Jeg ønsket å få et så variert utvalg som mulig, og med hjelp fra avdelingsleder, fikk jeg ja fra fem rådgivere med ulik utdanning, ansiennitet og som nylig hadde jobbet på andre PPT-kontor. Med dette som utgangspunkt, følte jeg meg trygg på at variasjonen i intervjupersonene ville gi et godt og valid utvalg, og gi ulike perspektiver rundt tematikken.

De fem intervjupersonene har kompetanse fra høyskole til doktorgrad, og fem helt ulike utdanningsløp. Deres erfaringer og kunnskap på det interkulturelle feltet varierte. Noen hadde hatt mye om dette i sin utdanning, mens andre lite eller ingenting. Noen hadde tatt kurs og etterutdanning i flerkulturalitet og flerspråklighet. Enkelte hadde private erfaringer med enten å ha en annen kulturell bakgrunn selv eller nær kjennskap til noen med annen kulturell bakgrunn. Det var stor forståelse fra rådgiverne for viktigheten av å delta, og for prosessen om det å gjennomføre intervju. Jeg la stor vekt på å gi så god informasjon som mulig, og at det var lov å takke nei. Alle sa ja med en gang, og var veldig positive. Jeg informerte om hva deltagelsen innebar og de samtykket til vilkårene.

Å ivareta intervjupersonens anonymitet er alltid viktig, og ekstra viktig anså jeg dette med tanke på at masteroppgaven hadde stor interesse hos ledelsen og at de ønsket en presentasjon etter endt skriving (Thagaard, 2018, s. 180). Et av valgene jeg har gjort med tanke på dette, er å ikke presentere hver rådgiver med utdanning, profesjonserfaringer eller annen type informasjon som kan identifisere den enkelte. I analysen blir det presentert direkte sitat, men ingen informasjon om hvem av rådgiveren som sier hva. Benevnelsen «hen» blir benyttet. Dette for å ivareta anonymitet.

4.2.5 Planlegging, gjennomføring og transkribering

I forkant av intervjuene ble det brukt mye tid på forberedelse, spesielt bruk av lydopptak. Opptak ble gjort med Nettskjema opptakerapp og med en ekstra opptaker som sikkerhet. Dette var funksjonelt, og jeg opplevde ingen tekniske utfordringer. Dag og tidspunkt for intervjuene ble avtalt direkte med rådgiverne. Det ble gjennomført fire intervjuer på fire forskjellige dager. Med bakgrunn i rådgivernes ønske, ble intervjuene gjort i lokalene til gjeldende PPT-kontor. I etterkant av hvert intervju, noterte jeg refleksjoner og umiddelbare tanker. Dette ble nyttig da jeg begynte analyse og drøfting av data.

Under intervjuene ble intervjuguiden fulgt, og denne ble et godt hjelpemiddel for å holde strukturen, der målet var at rådgiveren skulle snakke fritt. Jeg benyttet meg av punktuering og gjentakelse, for å få mer utdyping på områder og for å forsikre at jeg hadde forstått hva de mente. På denne måten fikk jeg styrt spørsmålene rundt tematikken, samtidig som det ble rom for den enkeltes tanker, oppfatninger og refleksjoner. Jeg var ivaretakende når jeg så at det var nødvendig. I begynnelsen beskrev alle rådgiverne en «eksamensfølelse» og nervøsitet for intervjuet. I etterkant sa de at det hadde vært en god opplevelse, og at det hadde vært nyttig å reflektere over egen praksis. Intervjupersonene hadde mange gode tanker og innspill til hva tjenesten, og skolene, kunne gjøre for å bli mer i foreldrehøyde. Dette vil jeg komme tilbake til i oppgavens analysedel.

Det å gjøre forskningsprosessen så klar som mulig, har en sammenheng med transkripsjonens reliabilitet. Transkribering blir en fortolkningsprosess der det talte ord blir omgjort til skrift (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 210). Transkripsjon av data tok tid. Jeg valgte å transkribere alt som ble sagt, på bokmål. Setningene ble skrevet om, da ordrett sitering ville

gitt usammenhengende tekst. Innhold og mening fra intervjupersonene utsagn, er naturligvis bevart (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 204). Det er ikke en standardisert form for hvordan intervjuer skal transkriberes, men jeg tok utgangspunkt i hovedtemaene mine og gjorde inndelinger etter dem. På denne måten sikret jeg at alle fikk de samme hovedspørsmålene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 211). Jeg anså også at dette ville gjøre det enklere når jeg skulle begynne koding, analyse og drøfting. Det å gi rom for pauser, og la intervjupersonene tenke, så jeg som en viktig del av intervjuet. Det var deres tanker og refleksjoner rundt tematikken jeg ønsket å få frem. Dette ble ikke merket av, eller notert, i transkripsjonen.

4.2.6 Forskningsetiske retningslinjer

Uansett hvilken kontekst man forsker i, må jeg som forsker forholde meg til de etiske retningslinjene som står beskrevet i Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). I og med at jeg ønsket å gjennomføre intervjuer, noe som innebar behandling av personopplysninger, ble det ansett som nødvendig å sende prosjektet til Norsk Senter for Forskningsdata (NSD), nå Sikt, for godkjenning. Denne ble gitt 06.07.2022.

4.2.6.1 Etiske forpliktelser

Normer i forskningsprosessen og ansvar for forskningens konsekvenser, inngår i etiske forpliktelser. Forskningsetikk viser til et mangfold av verdier, normer og institusjonelle ordninger som bidrar til å konstituere og regulere vitenskapelig virksomhet (NESH, 2021, s. 8ff). Forskeren må hele tiden være bevisst sin rolle, og ha en klar oppfatning og forståelsen om hva dette innebærer. Dette svarer til den tidligere nevnte listens hvilke konsekvenser kunnskapen vil gi, og hvem det vil ha konsekvenser for. Forskingen kan i denne sammenhengen være med på å rette søkelys rundt tematikken i det daglige arbeidet i PPT. For PP-rådgivere vil intervjuet og denne forskningen forhåpentligvis være med å skape en refleksjon rundt møtet med minoritetsforeldre. Kanskje vil den være med på å løfte virksomhetens blikk, og medføre interne endringer hvis en ser at det vil være nødvendig. Det vil også kanskje få konsekvenser for hvordan både skoler og PPT tenker rundt henvisning av minoritetslever. Kanskje vil det, fra PPT sin side, jobbes mer systemisk med skolene om hvordan tilpasninger kan gjøres for å favne mangfoldet, og svarer til listens hvorfor jeg ønsker å gjennomføre denne forskningen. Det store målet må være færre unødvendige

henvisninger til hjelpetjenestene, og gode tilpasninger i skolen. Dette gjøres gjennom forståelse for mangfold og det å ha et godt lag rundt eleven. Minoritetsforeldre anser jeg da som en viktig brikke i dette samspillet, og forskningen vil forhåpentligvis være med på å gi nyanser rundt denne tematikken.

Eksterne etiske normer, som er knyttet til forholdet mellom forskning og samfunn, omhandler respekt, menneskeverd, konfidensialitet, fritt og informert samtykke, uavhengighet, interessekonflikter, samfunnsansvar og forskningsformidling (NESH, 2021, s. 8ff). Tematikken i forskningen ligger meg veldig nært, samtidig har det vært viktig å skape en distanse for å få fram nyansene. Det er tatt hensyn til intervjupersonene, samtidig som det har vært viktig å løfte blikket og tematikken ut fra et systemisk perspektiv. Forskning kan bli misbrukt i polariseringsdiskurs, og det er derfor nødvendig at data blir behandlet, tolket og gjengitt med varsomhet. Gjennom et forskningsprosjekt som dette, tenker jeg at epistemisk rettferdighet blir løftet opp som et viktig premiss. Kunnskap om hvordan PP-rådgivere tenker om sitt møte med minoritetsforeldre, og hvordan disse foreldrene blir sett og hørt, vil være nyttig for å være i foreldrehøyde.

Det kan være glidende overgang mellom normer, men også tilfeller der normer står i et motsetningsforhold. Som forsker må jeg utvise skjønn, vurdere ulike hensyn og avklare etiske dilemma. Interne etiske normer, som er knyttet til forskersamfunnets selvregulering, omhandler blant annet akademisk frihet, åpenhet, etterprøvbarehet, redelighet, etterrettelighet, habilitet og kritikk (NESH, 2021, s. 8ff).

4.2.7 Reliabilitet og validitet

Det har vært utfordrende, men samtidig nyttig, å hele tiden prøve å se deler og helhet i sammenheng med hverandre. Valg tatt tidlig i fasen, får konsekvenser for det videre arbeidet da alt henger sammen. Troverdighet, validitet og overførbarhet er tre stikkord i forbindelse med forskningsprosjekt og parabler for kvaliteten (Thagaard, 2018, s. 181). Reliabilitet handler om forskningens pålitelighet, og validitet handler om gyldighet, om intervjustudien har undersøkt det som var ment å undersøkes (Thagaard, 2018, s. 137).

Fem PP-rådgivere er blitt intervjuet, noe som ikke kan anses å være representativt for en hel tjeneste. Men deres tanker og refleksjoner i møte med minoritetsforeldre, er løftet opp, og studien har bidratt til å belyse rådgivernes perspektiv. Funnene kan ikke generaliseres for alle PP-rådgivere og PPT-kontor, men de har gitt et innblikk i tjenesten. Dette var ikke ment å være en stor og omfattende forskning, men jeg tror det kan være en viss gjenkjenning på andre PPT-kontor og hos enkelte PP-rådgivere.

Det at resultatene i denne forskningen ikke kan etterprøves med tanke på fremgangsmåte og analyse, da det er jeg som styrer denne prosessen, ser jeg på som et stort ansvar. Det har derfor vært viktig å være så ryddig, åpen og beskrivende som mulig i alt som er gjort. Validering må gjøres i hele prosessen, dette for å ikke miste tråden i det som skal undersøkes (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 277ff). Kvaliteten på intervjuet har vært avgjørende for kvaliteten videre, i alt fra analysering, verifisering og rapportering (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 193). Jeg ser at tiden som ble brukt i denne fasen, både utarbeidelsen av intervjuguiden, selve intervjuene og refleksjonene etterpå, har vært vel anvendt. Kunnskap gir kompetanse, og kompetanse gjør en i stand til å se situasjoner ut fra flere perspektiver. I dette rommet kan det skapes gode endringer. De to neste kapitlene vil omhandle den største delen av denne forskningen, analyse av data og drøfting av disse.

5 Analyse

Data fra alle intervjuene må systematiseres og en form for koding må gjøres. For å kunne analysere dataene, må jeg analytisk vurdere hvilken forståelse dataene gir og hvordan forståelsen skal begrunnes (Thagaard, 2018, s. 153). Forsker må ha en god plan for hvordan analysen skal gjennomføres, allerede under utarbeidelse av intervju spørsmålene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 216). Det søkes intervju personenes mening og tanker rundt tematikken. Meningstolkning vil, ifølge Kvale og Brinkman (2015), utvide teksten gjennom å legge til hermeneutisk fortolkning. Forutsetninger og spørsmål til teksten vil være med å konstituere det fortolkede meningsinnhold (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 230). Data blir ikke passivt samlet inn, men aktivt produsert av forsker (Aase & Fossåskaret, 2007, s. 111). Det er imidlertid viktig å tenke på at forskeren i kvalitativ forskning ikke kan kategoriserer observasjoner etter eget hode, men må ta utgangspunkt i intervju personenes kategoriseringer. Målsettingen er å produsere ny kunnskap og se fenomen fra ulike

posisjoner eller med utgangspunkt i ulike virkelighetsforståelser (Aase & Fossåskaret, 2007, s. 120).

Spørsmålene som stilles til data, skal gi fremdrift i analysen og de må være forankret i problemstillingen (Thagaard, 2018, s. 174). Et godt intervju bidrar tematisk til kunnskapsproduksjon og dynamisk til god intervjuinteraksjon. Data blir ikke passivt samlet inn, men aktivt produsert av forsker (Aase & Fossåskaret, 2007, s. 111). Det er imidlertid viktig å tenke på at forskeren i kvalitativ forskning ikke kan kategorisere observasjoner etter eget hode, men må ta utgangspunkt i intervjupersonenes kategoriseringer. Målsettingen er å produsere ny kunnskap og se fenomen fra ulike posisjoner eller med utgangspunkt i ulike virkelighetsforståelser (Aase & Fossåskaret, 2007, s. 120).

Forskningsdataene bør leses reflektivt, noe som innebærer en refleksjon over hvordan teksten er påvirket av kontakten mellom forsker og intervjupersonen (Mason 2018 i Thagaard, 2018, s. 153). Forskeren møter data på mange nivå, først i intervjuene, så i transkriberingen og på nytt i analysen og drøftingen. En kan stille seg spørsmål om kodingen vil dele opp teksten, og at helheten vil forsvinne. Gjennom å legge til hermeneutisk fortolkning, vil meningstolkning utvide teksten (her transkripsjonen). Egne forutsetninger og spørsmål til teksten vil da være med å konstituere det fortolkede meningsinnhold (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 230). Målsettingen er å produsere ny kunnskap og se fenomen fra ulike posisjoner eller med utgangspunkt i ulike virkelighetsforståelser (Aase & Fossåskaret, 2007, s. 120).

Dataene ble først systematisert etter hovedkategorien i intervjuguiden. Det utkrystalliserte seg noen sentrale kategorier og begreper. Analysen blir presentert med utgangspunkt i disse seks hovedoverskriftene: tolk, språk, inntakssamtalen, informasjon, kultursensitivitet og profesjonsutøving, og rådgivernes avsluttende refleksjoner. Hver hoveddel har ulikt antall underpunkter.

5.1 Tolk

Dette avsnittet vil omhandle rådgivernes tanker og erfaringer rundt tolk. Ingen av intervjupersonene kjente til tolkeloven som trådte i kraft 1. januar 2022. Videre følger ulike punkter om tolk.

5.1.1 Vurdering

Alle rådgiverne forteller at de i all hovedsak ser på om det er krysset av for tolk på henvisningsskjema, og vurderer ut fra det om eventuelt bruk av tolk. Er det krysset av for tolk, bestilles det alltid tolk. «Det er jo alltid litt komplisert, fordi du ikke kjenner foreldrene så godt når du får henvisningen». Noen rådgivere snakker av og til med skolene og forhører seg om norskkompetansen til foreldrene, og hvordan skolene har løst dialogen med foreldrene før en avgjørelse om eventuelt bruk av tolk tas. En rådgiver forteller at hen har tatt kontakt med foreldre for å høre om de har behov for tolk. Det kom også fram at rådgivere hadde bestilt tolk for å sikre seg at de fikk den informasjonen de trengte, for å få formidlet det de ville og for å sikre seg at minoritetsforeldrene forstod det rådgiver ønsket å informere om.

5.1.2 Alternativer

Det varierte mellom rådgiverne om hvilken type tolk de foretrakk, oppmøte eller telefontolk/videotolk, og begrunnelsene for valg som ble tatt var også varierende. For den ene rådgiveren hadde det vært snakk om tilgjengelighet, eller snarere mangel på tilgjengelighet. Noe som gjorde at telefontolk ble det naturlige valget. En rådgiver fortalte at den ikke vil ha en «stemme på bordet», og derfor følte seg mer bekvem med frammøtetolk.

5.1.3 Kvaliteten

Nesten uten unntak var rådgiverne stort sett fornøyd med tolker som var benyttet, og tolkene ble beskrevet som flinke og profesjonelle. Men, de fleste av rådgiverne hadde hatt noen negative erfaringer. En rådgiver fortalte at tolker var blitt rapportert inn for ikke tilfredsstillende tolking. Det beskrives som veldig vanskelig når tolken går over sine retningslinjer. «Det er vanskelig, for det første, fordi at de sitter og snakker et språk som du ikke skjønner, og du leser på foreldrene sitt ansikt at her er det en ugrei situasjon», sa en rådgiver. Flere rådgivere har opplevd at foreldre har grepet inn i tolkingen, og sagt at det ikke var slik som tolken oversatte, de hadde ment. Det har også vært situasjoner der foreldre har sagt ifra om tolker de har hatt tidligere, og som de gjerne ikke har vært så veldig fornøyd med.

5.1.4 Opplæring

For en av rådgiverne hadde tematikken om bruk av tolk vært en naturlig del av utdanningen. Det var blitt snakket om både viktigheten og utfordringer ved bruk av tolk. Noe som rådgiveren presiserte var viktig for PP-tjenesten å være bevisst. En av de fem rådgiverne hadde fått en kort opplæring i bruk av tolk på arbeidsplassen. Denne ble sagt å være nyttig i møtet med minoritetsforeldre. En annen fortalte at det hadde vært litt om bruk av tolk i utdanningen, mens det på arbeidsplassen hadde vært mer om praktisk bruk, om hvordan man bestiller tolk. Flere av rådgiverne sa de skulle ønske de hadde hatt opplæring i bruk av tolk. Ut fra svarene som ble gitt, var det mye som var selvlært etter mange møter med tolk. Noen av erfaringene skulle enkelte vært foruten, som for eksempel de tilfellene der tolkene måtte rapporteres for ikke tilfredsstillende tolkning.

5.1.5 Erfaring

Rådgiverne hadde forskjellige erfaringer med bruk av tolk. I utgangspunktet ble det sett som positivt å bruke tolk, spesielt med tanke på at alternativet om å ikke bruke tolk, ikke ville fungert. Generelt blir tolk sett på som en nødvendighet, og kvaliteten på tolkingen har etter rådgivernes utsagn variert fra veldig dårlig til veldig bra. En rådgiver forteller at følelsen om bruk av tolk er delt; «Jeg tenker selvfølgelig at det er bedre enn alternativet, men det er jo en del ekstra utfordringer med tolkebruk. Og jeg har jo opplevd at jeg synes at kvaliteten på tolker har vært litt så som så».

En rådgiver uttrykker at det er til god hjelp å få snakke med tolken før inntakssamtalen. På denne måten får også tolken forberedt seg på hva det skal snakkes om. Men at det ikke alltid lar seg gjøre, da tolkene har mange oppdrag. En annen rådgiver sier at den har brukt tolk til å ringe eller skrevet brev om inntakssamtalen på morsmål, dette har spesielt vært tilfeller der foreldre ikke har møtt til samtale, hvor tolk var bestilt.

Flere av rådgiverne beskrev at det av og til virket som om tolkene ikke skjønnte det norske systemet, og dermed hadde utfordringer med å formidle informasjonen videre til foreldrene. Noen hadde også opplevd at tolker hadde sagt at det ikke fantes ord på morsmål for det rådgiveren sa. Rådgiverne ga uttrykk for at det gjerne ble brukt et litt enklere språk, samtidig som det ble brukt tid på å utdype relative begreper for å få foreldrenes oppfatning av ulik tematikk. «Det oppleves som veldig utfordrende, og ikke alltid til like god hjelp, når man får

tolker som snakker enn annen dialekt enn det foreldrene gjør. Det har det blitt en del misforståelser på grunn av store forskjeller i språket».

Jeg føler jeg sitter igjen med at jeg har fått informasjon, men det er ikke av den samme kvaliteten som når jeg har en samtale hvor vi begge snakker samme språk godt. Ikke bare kvaliteten på informasjonen, men også på relasjonen.

Flere rådgivere beskriver det som utfordrende å skulle samarbeide med noen som ikke snakker samme språk. «Det er mange ting som er vanskelig med bruk av tolk», sa en av rådgiverne. Den største utfordringen denne rådgiveren opplevde, var mangel på umiddelbar respons på den nonverbale kommunikasjonen med foreldrene. Det beskrives en treveiskommunikasjon, der tolken kan bli en hindring for å skape den relasjonen og tryggheten rådgiveren ønsker, men samtidig blir tolken en brobygger med tanke på den språklige forståelsen. En rådgiver sa: «I slike tilfeller må man jobbe over tid for å styrke relasjonen så godt man kan. For tolk må man ha når det er store språklige utfordringer». En annen rådgiver sa; «Du hører jo hva de sier. Du ser når de forteller det. Men du klarer ikke helt å se ansiktsuttrykket når de forteller».

«Tolken skal være et redskap, en direkte forklarer», sa en av rådgiveren. I dette lå det at ord skulle tolkes ordrett. Tolken skulle ikke ha noen egen tolkning, og bare være med på å skape forståelse mellom to språk, helt konkret på det som blir sagt.

Det beskrives at foreldrene virker å bli tryggere til å tørre å snakke norsk, når det har vært tolk til stede. En rådgiver sier at foreldre klarer å ordlegge seg og forklare bedre på eget morsmål, og at det derfor er viktig med tolk. Flere av rådgiverne sier at kommunikasjon blir lettere når det er tolk, og at det gir en trygghet på at de får den informasjonen de er ute etter, og ikke minst får gitt den informasjonen de vil. Samtidig blir det uttrykt en usikkerhet rundt innholdet i samtaler med tolk, og om rådgiverne har fått formidlet det de ønsket å formidle.

5.2 Språk

«Jeg pleier alltid å spørre hva de legger i slike runde termer da. Kan gå på en liten smell ved å ha ulik betydning på samme ord og begreper». Den ene rådgiveren uttrykker en veldig

bevissthet i forhold til valg av ord og begreper i samtale med minoritetsforeldre. Språket kan bli veldig enkelt. Det brukes ikke kompliserte ord, og det blir brukt tid på å forklare og eksemplifisere. Dette mener rådgiveren er med på å gi foreldrene en opplevelse av større forståelse i møtet med PPT. For en av rådgiverne blir det uttrykt at det brukes tid på å oppklare og finne foreldrenes mening av relative begreper. Eksempelvis: «Barnet oppfører seg fint. Hva ligger i fint? Hva er det de opplever som fint?»

... det tenker jeg er viktig å ta med seg. At det du sier, blir ikke alltid forstått sånn som du tenker det. Du må jo på en måte prøve å få de til å forstå hvorfor du tenker at andre ting og er viktige, men ha respekt for deres tanker.

Ved at det blir brukt enklere ord og kortere setninger, sier flere av rådgiverne at de får en følelse av at noe blir «lost in translation», at det er akkurat som om man går glipp av noe imellom linjene.

En av rådgiverne reflekterte mye rundt om minoritetsforeldre, på grunn av språkutfordringer, ikke får det samme tilbudet som norskspråklige foreldre.

Det er jo det jeg kan være redd for. Men det er jo vanskelig når en har et språk som man ikke klarer å kommunisere på. Så det er noe der som faller litt, kanskje litt vekk, dessverre.

Denne rådgiveren sa også at terskelen for enkelte minoritetsforeldre til å ta kontakt, også nødvendigvis var større fordi de ikke klarer å kommunisere på norsk. Rådgiveren fortalte at noen minoritetsforeldre ikke klarer å be om hjelp, eller ikke har mulighet til å be om hjelp. Mens andre er flinke til å ta kontakt, enten selv eller at de har et nettverk som hjelper. En annen rådgiver var også opptatt av at språket kunne skape hindringer med tanke på tilbud som ble gitt. «Hvis vi ikke snakker samme språk, så klart at da dropper du en del av de tingene, eller den ekstra tilbudssiden da, som du har med de som snakker språket».

Flere av rådgiverne var inne på at forståelse og det å finne mening, blir en viktig del av inntakssamtalen. En av rådgiverne sa at hen alltid spør om forskjellige ting, både for å få

informasjon, men også for at hen er nysgjerrig og ønsker å lære mer. En av rådgiverne sa at hen hadde sine bakgrunnskunnskaper som ting blir tolket ut fra, og at hens tolkning kan være annerledes enn det foreldrene tenker. En annen rådgiver beskriver at det blir viktig å gjenta ting som blir sagt, for å sikre at de har en felles forståelse. «Den største fellen man kan gå i, er å ikke be om oppklaring», forteller en annen rådgiver. Dette gjelder både for foreldrene og rådgiveren. «Fordi hvis en ikke får et lite hint om at ting ikke er forstått, så vil en ikke klare å oppklarer heller».

Ved ulike anledninger gjennom intervjuene, kom flere av rådgiverne innom viktigheten av å snakke positivt om bruk av eget morsmål, og at de oppfordret minoritetsforeldre til «tilknytning til sin egen kultur gjennom å lese for barna på eget morsmål, og generell aktiv bruk av morsmål».

5.3 Inntakssamtalen

Denne delen omhandler rådgivernes tanker rundt inntakssamtalen, og belyser prosesser før, under, på slutten og etter samtalen.

5.3.1 Sentrale målsettingen

«Å innhente informasjon er mye av det denne jobben går i, og foreldrene er jo selvfølgelig veldig, veldig viktig der», sa en av rådgiverne. Rådgiverne var opptatt av at inntakssamtalen handlet om å innhente informasjon om barnet, og utføre det lovpålagte oppdraget. De fleste rådgiverne sier at de bruker ganske mye tid på å forklare hva PPT gjør, og hva de ikke gjør, for å unngå misforståelser.

Informasjon om rettigheter og plikter, og hva en sakkyndig vurdering innebærer, blir det også brukt tid på. «Tillit tenker jeg er helt avgjørende. Derfor prøver jeg å gi så god informasjon som mulig da. Altså, jeg tenker at jo mer informasjon du gir, jo tryggere blir de på prosessen», sa en av rådgiverne. Flere av rådgiverne snakket om viktigheten av å bygge en relasjon til foreldrene og en trygghet til PPT som hjelpetjeneste. I denne sammenhengen ble også viktigheten av å avklare forventninger trukket fram. Både til hvilke forventninger foreldrene har til tjenesten, men også hvilke forventninger rådgiverne har til foreldrene.

5.3.2 Invitasjon

Nesten uten unntak inviteres minoritetsforeldre til inntakssamtalen på lik linje med majoritetsforeldre, på norsk og i brevs form. En av rådgiverne fortalte at hvis det var behov for tolk, ble det alltid skrevet i brevet at tolk var bestilt og på hvilket språk. Dette ble så markert, så foreldrene skulle se det tydelig. Flere rådgivere sa at de opplevde at foreldrene fikk hjelp av noen til å lese invitasjonen, og foreldrene møtte stort sett til inntakssamtalen.

5.3.3 Planlegging

Inntakssamtalen planlegges ikke annerledes enn for majoritetsforeldre, men hvordan man begynner samtalen som kanskje blir litt annerledes. Fordi at en tar litt høyde for at de har en litt annen bagasje å komme med. Ikke for at det er dårligere bagasje, men bare fordi de har en annen erfaring enn foreldre som er vokst opp i Norge. Det som jeg har gjort en del ganger, og som jeg ikke vet om alle gjør, er at jeg har gjennomført disse møtene på skolen. Først alene med foreldrene, og så har kontaktlærer kommet inn etter en stund. Jeg har opplevd at foreldrene kommer lettere til skolen, for kan være vanskelig for dem å forflytte seg.

En av rådgiverne kunne gjøre litt reasearch på landet foreldrene kom fra, og undersøke på forhånd om det var ting hen burde være oppmerksom på i møte med foreldrene, eksempelvis håndhilse, religiøs tilhørighet og liknende.

5.3.4 Erfaringer

Rådgiverne sa at de opplevde foreldre som var veldig takknemlig for å få hjelp. En av rådgiverne sa at flere av minoritetsforeldrene ikke var vant til å få sosiale goder der de kom ifra, og at mange av foreldrene ble positivt overrasket over det norske systemet. En rådgiver sa at det kun var en gang i løpet av sine 14 år i tjenesten at hun hadde opplevd foreldre som ikke ville ha hjelp fra PPT.

«Jeg tenker at det er slike kulturelle bakgrunnsopplevelser som sitter så sterkt at uansett hva vi sier, så vil det ta lang tid». Rådgiveren med denne uttalelsen snakket her om at enkelte foreldre, til tross for at rådgiver oppfordret til bruk av morsmål hjemme, fortsatt insisterte på å snakke norsk med barna sine. Det kom også fram at rådgiveren følte at enkelte minoritetsforeldre ikke var så pratsomme, og tenkte at det kunne være på grunn av respekt

for andres tid. Foreldrene svarte som regel på spørsmål, men utdypet de ikke. Det samme var det når det gjaldt rådgiverens oppfordring om å ta kontakt hvis det skulle være noe foreldrene lurte på i etterkant av samtalen.

Kanskje vil det være et overtramp, ut fra deres kulturelle ståsted å faktisk ta kontakt, fordi det er respektløst overfor meg og min tid. Så de gjør det ikke uansett, selv om jeg ber de om det. Så jeg tenker liksom at det er en del sånne kulturelle ting som kan ligge der og er veldig forankret i den de er.

«Inntakssamtalen er min første, men også min største mulighet til å bygge relasjon og gi foreldrene en trygghet i hva PPT er». Utsagnet kommer fra en rådgiver som sa at det kan være overveldende for foreldrene å forholde seg til ulike instanser når man har et barn med særskilte behov. For familier som har begrenset kjennskap til det norske systemet, vil det være desto mer utfordrende. Flere av rådgiverne sa at trygghet blir et viktig stikkord. Det å bruke tid på å forklare på en veldig god og tydelig måte om hva PPT er og gjør, er med på å bygge denne tryggheten. «Jeg synes jo at det er veldig mange positive møter. Jeg opplever foreldres som vil sine barns beste».

«En ting som jeg har oppdaget, er hvor mye skepsis det kan være til systemet. Og hvor viktig det er å bruke tid på å forklare. Og å trygge disse foreldrene», sa en av rådgiverne. De fleste av rådgiverne beskriver en utfordring med tanke på hvordan foreldrene opplever hjelpetjenester i Norge, og hvilke tanker foreldrene har om det. «Føler foreldrene at de er hos PPT fordi de må, fordi skolen har sagt at det, eller er de der på grunn av et informert valg?». Ut fra dette, sier flere rådgivere at de bruker ganske mye tid på å forklare hva PPT gjør, og også hva PPT ikke gjør.

«Skolen hadde ikke gitt god nok informasjon om PPT», sa en av rådgiverne rundt tematikken. En rådgiver opplevde at en foreldre sa at de ikke ville være i PPT sitt system. Til dette reflekterte rådgiveren rundt at det handlet om at denne foreldereren ikke visste hva PPT var. Foresatte hadde samtykket til henvisningen, men visste ikke hva de samtykket til. Rådgiverne påpeker at skolene kan bli enda bedre på å informere om hva PPT gjør og hva en henvisning innebærer.

For noen foreldre er det slik at kommune er kommune. PPT, barnevern, helsestasjon og så videre, alt er litt samme greia. Mange er gjerne redde for barnevernet, og da er det viktig å si at vi er ikke barnevernet. Mange kommer jo kanskje fra land der de ikke har så mye tillit til systemet.

5.3.5 Bruk av illustrasjoner, oversatt materiell

De fleste av rådgiverne benytter seg ikke av illustrasjoner, bilder eller andre visuelle hjelpemiddel i inntakssamtalen med minoritetsforeldre. Den ene rådgiveren sa at det i grunnen var litt spesielt at hen ikke gjorde det, med tanke på at det ofte er et av tiltakene som står i de sakkyndige vurderingene for denne gruppen av elever. En rådgiver sier at skjema kan vises, i tillegg til ulike nettressurser på flere språk. Det varierte mellom rådgiverne hvorvidt de brukte støttemateriell som for eksempel illustrasjoner og informasjon på foreldrenes morsmål. Enkelte kjente til at det på Udir sine nettsider finnes informasjon om PPT og spesialundervisning på flere språk.

5.3.6 Relasjon

Det å være nysgjerrig og spørre om ulike ting, har gjort at den ene rådgiveren har lært mye om mange kulturer. Rådgiveren sier at den største gevinsten har vært at denne nysgjerrigheten har vært med på å skape en god relasjon. «... jeg tenker det, fordi at jeg viser interesse for hva som er viktig for dem, og hvor de kommer fra».

Flere av rådgiverne sa at hvis de skal kunne samarbeide videre med foreldrene, til det beste for barnet, må det være en god relasjon. Det å bli oppfattet av foreldrene som en de kan snakke med og føle seg trygg hos, blir da uttrykt som veldig viktig. Flere av rådgiverne beskriver at de ønsker en dialog som er preget av god stemning, fokus på styrkene til barnet og at foreldrene ser og opplever at rådgiverne er interessert i å høre deres stemme. Rådgiverne er oppmerksomme på at det vil være en asymmetri i relasjonen, men vil at den forskjellen skal bli minst mulig. «Jeg tenker at det å prøve å få de til å senke skuldrene, og på en måte være i samtalen». Rådgiveren som sa dette, var tydelig på at det å bli oppfattet som en som ville foreldrene alt godt, og vise dette ved å være rolig og imøtekommende, var viktig i alle møter.

For det handler jo litt om den tryggheten; du sier at du har taushetsplikt, og jeg sier at det kan være ting som blir sagt her som jeg ikke deler med skolen og at det er foreldrene som styrer det litt. Men for at jeg skal ha et godt bilde av hvem barnet er, så trenger jeg å vite litt mer.

5.3.7 utfordringer

Flere av rådgiverne ga uttrykk for at det å samarbeide med minoritetsforeldre kan være vanskeligere og mer utfordrende enn med majoritetsforeldre. En rådgiver sa: «De har med seg mye som jeg må prøve å forstå noe av, for å gjøre en best mulig jobb». Samtidig ga ingen av rådgiverne uttrykk for at dette var saker de ikke ville jobbe med, bare at det krever at man kanskje må jobber litt annerledes.

Utfordringer i bruk av tolk, kom stadig opp gjennom alle intervjuene. Det ble også nevnt utfordringer der norskkunnskapene hos foreldrene var veldig forskjellig, og der den ene burde hatt tolk. Hvordan dette ble løst varierte veldig. Noen ganger ble tolk bestilt, mens det andre ganger var den andre forelderen som oversatte. Til dette sa den ene rådgiveren: «Så er det jo da bare den ene forelderen som du får informasjon fra. Så får du bare håpe, at det er godt nok».

5.3.8 Tid

Ingen av rådgiverne har satt av lengre tid til inntakssamtalen med minoritetsforeldre enn de bruker på majoritetsforeldre. Men, alle setter av ekstra tid i etterkant av den timen som er satt av til inntakssamtalen, på alle inntakssamtaler. Dette som en ekstra buffer hvis samtalene skulle strekke ut. En av rådgiverne sier at tolk alltid blir bestilt for halvannen time. En av rådgiverne reflekterte en god stund rundt det å eventuelt invitere til en inntakssamtale nummer to. Da ville foreldrene vite hvem rådgiveren var, og relasjonen ville være preget av mer trygghet, slik at foreldrene kunne slappe mer av. Rådgiveren kom fram til at det å ha flere inntakssamtaler, ville være altfor tidkrevende i en travel arbeidshverdag. «..... men kanskje på sikt», sa hen til slutt.

«Det er liksom litt av utfordringen vår, at vi ikke har tid til å tenke så mye på hvorfor vi gjør ting». Rådgiveren med dette utsagnet har lang fartstid i PP-tjenesten og satt her og

reflekterte over hvorfor hen hadde begynt å flytte enkelte inntakssamtaler ut på skolene istedenfor i PPT sine lokaler. Ofte var det enklere for foreldrene å komme til skolen.

5.3.9 Etiske dilemma

Foreldre som ikke ønsker tolk på grunn av ulike årsaker, men der rådgiverne ser et behov for tolk, blir gjentatt som et etisk dilemma. Årsakene rådgiveren oppga for at foreldrene ikke ønsket tolk, var blant annet; små miljø, tolker og foreldre har kjennskap til hverandre, redsel for stigma, foreldrene mente de kunne norsk godt nok og foreldre med dårlige erfaringer med tolk. Flere av rådgiverne sa at man kunne risikere å miste viktig informasjon uten tolk, men man kunne også risikere foreldre som lukket seg hvis det ble bestilt tolk. «Så du har på en måte ekstra mulige bekymringer», sa den ene rådgiveren om disse etiske dilemmaene om tolk eller ikke tolk.

«En mor ønsket ikke å ha tolk, for hun kunne godt norsk, og sa at hun forstod alt».

Rådgiveren med dette utsagnet uttrykte stor usikkerhet på om det som ble sagt i samtalen ble forstått av forelderen, og opplevde det som en svært vanskelig situasjon. Erfaringer gjort på inntakssamtalen, gjorde at rådgiver bestilte tolk til tilbakemeldingsmøtet på den sakkyndige vurderingen. Det endte med en sint mor, og at tolken ble sendt hjem. «Jeg kunne ikke overprøve mor», sa rådgiveren.

En av rådgiverne syntes det var vanskelig, når spesielt mødre snakket seg selv ned og la all skyld for barnas situasjon på seg selv. «Jeg blir veldig sånn jeg kjenner at det koker litt. Slik gjør man ikke her». Utfordringer rundt hvem som snakket av foreldrene på inntakssamtalen ble også sett på som en utfordring. Den ene rådgiveren sa at hun gjerne ville høre fra begge foreldrene, men kunne oppleve at mødre ofte ble «overkjørt» av fedre og ikke kom til ordet.

5.4 Informasjon

Gjennom samling av data og analysen kom informasjon fram som et viktig stikkord. Det er derfor gitt en egen hoveddel i analysearbeidet. Her beskrives informasjon til, og fra foreldrene, og hvordan informasjonen blir brukt videre.

5.4.1 Informasjon til foreldrene

Alle rådgiverne brukte tid på å informere om PPT, om hvordan de ville jobbe for å utrede barnet og skrive av den sakkyndige vurderingen. En rådgiver sa at hen spurte om foreldrene kjente til PPT og lovverket, og om de visste hvorfor de var der. Det ble også informert om rettigheter med tanke på spesialundervisning, og at testing ikke ble gjort uten foreldrenes samtykke. «Jeg pleier alltid å si hva jeg skal gjøre og hvorfor jeg ønsker å gjøre det», sa en av rådgiverne. Det ble videre sagt at alt fra gjennomføring av elevsamtale, observasjon, testing og møter, ble grundig forklart for foreldrene. Dette var noe alle rådgiverne påpekte som viktig.

5.4.2 Informasjon som søkes

«Det første møte må være et positivt møte. Og så tenker jeg at du får den informasjonen du får». Rådgiverne var tydelig på at all informasjon ikke kunne hentes på dette første møtet, og at det var muligheter senere i prosessen til å inn hente informasjon, hvis de anså dette som nødvendig. En av rådgiverne forteller om erfaringer med to forskjellige anamneser, et for minoritetsforeldre og et for majoritetsforeldre. Dette hadde vært et veldig nyttig arbeidsredskap, og spørsmålene var nå blitt en naturlig del av rutinen i inntakssamtalen med minoritetsforeldre for denne rådgiveren.

En av rådgiverne har noen tilleggsspørsmål som er rettet mot minoritetsforeldre skrevet ned i anamnesen/inntaksguiden. De andre rådgiverne sier at de følger samme malen som for alle foreldre. Samtidig gir rådgiverne uttrykk for at inntakssamtalen er en dynamisk samtale, der spørsmål dukker opp etter hvert. I alle intervjuene kom det fram at det ble spurt spørsmål som omhandlet minoritetsforeldre og deres barn, men at det ikke var noen systematikk i hva det ble spurt om. Det var også variasjon mellom rådgiverne i hvilke spørsmål som ble spurt og bakgrunnen for spørsmålene.

Jeg spør alltid om hva foreldrene ønsker at vi kan bidra med? Altså PPT, meg, og skolen. Så det blir jo et slags spørsmål om forventninger eller håp. Og det er jo noe med avklaringer der, og samtidig at vi er ikke BUP. Vi er ikke barnevernstjenesten, eller helsestasjonen. Så det er jo egentlig en ganske viktig del av den inntakssamtalen

å forklare og spørre, dette er PPT. Det er egentlig fryktelig uforståelig for veldig mange.

En av rådgiverne fortalte at det ikke ble spurte om historien til familien, spesielt ikke flyktninger, på grunn deres antatte vonde historier. Men, det ble spurt om barnet skolegang før ankomsten til Norge. En annen rådgiver sa at hun nesten uten unntak prøver å komme inn på om barnet og familien har opplevd noen traumatiske hendelser, men at det alltid var et balansepunkt. Det ble da presisert at det alltid ble forklart hvorfor enkelte spørsmål ble stilt. En rådgiver uttrykte bekymring rundt hvordan flukt kunne påvirke barna og familien, men at foreldrene og rådgiveren ikke tenkte likt rundt dette. Rådgiveren sa: «Hvis eleven da er ukonsentrert eller har litt ting som egentlig kan handle om noe negativt de har opplevd på veien hit, men som foreldrene ikke vil fortelle noe om, kan det bli litt mer utfordrende å forstå og hjelpe barnet». Denne rådgiveren uttrykte samtidig en forståelse for at denne tematikken kunne være veldig vanskelig for foreldrene.

«Jeg spør nok lite om foreldrenes skolebakgrunn, og jeg spør nok ikke så mye om oppdragelse heller, oppdragerstil. Jeg gjør nok ikke det, det kunne jeg sikkert gjort mer av, tenker jeg». Denne rådgiveren uttrykte en forsiktighet i forhold til spørsmål som ble stilt, og spørsmål som burde vært stilt. En annen rådgiver sa at hen spurte litt om hvordan det går i forhold til grensesetting, og hvordan de gjør dette hjemme.

En annen rådgiver sa at hen spurte om hvordan det var å være foreldre i Norge, om hvordan skole fungerte i deres hjemland. Om det var spesialundervisning der og hvilke erfaringer foreldrene hadde. En annen rådgiver sa at det alltid ble spurt om foreldrenes kjennskap til den norske skolen.

Så pleier jeg ikke å ha for vane og spørre om kulturell bakgrunn generelt. Men jeg spør gjerne om det er noe spesielt med deres bakgrunn som de tenker kan ha relevans eller noe som de tror kan påvirke hvordan barnet har det på skolen, eller hvordan skolen oppfatter utfordringene eller hvordan de opplever barnet hjemme.

De fleste rådgiverne sa at de ikke pleide å spørre om tilknytning til hjemlandet, men at de ofte spurte om nettverk i Norge, og da mest om barnas nettverk. En rådgiver utdypet mer og sa at hen spurte om familien var sammen med noen fra samme land, og da spesielt med tanke på barn som ofte slet med språk, om de var sammen med andre barn som snakket norsk. Flere av rådgiverne kom med eksempler på familier som var veldig opptatt av å fortelle om alt de gjorde på norsk, og at rådgiverne opplevde at foreldrene distanserte seg fra sin kultur og språk.

En rådgiver sa at det var viktig å få avklart om det var noe foreldrene var bekymret for, eller om det bare var skolen som var det. Dette var noe som flere av rådgiverne kom inn på. Rådgiverne opplevde også ofte at foreldrene i begynnelsen bare fortalte om utfordringer hos barna. Alle rådgiverne sa at de hadde et styrkeperspektiv som utgangspunkt i samtalen. De ønsket informasjon om utfordringer hos barna, men også ha fokus på styrkene.

5.4.3 Bruk av innhentet informasjon og prosessen videre

Ved skriving av sakkyndig vurdering er det en egen overskrift som heter «informasjon fra foresatte». Rådgiverne var tydelig på at ikke all informasjon som foreldrene gir i inntakssamtalen, blir skrevet i den sakkyndige vurderingen, men at all informasjon blir brukt som et bakteppe i deres totalvurdering av barnets opplæringsbehov. Rådgiverne beskrev ulike måter i bruk av innhentet informasjon, men var tydelig på at foreldrenes informasjon var viktig.

Jeg pleier å oppsummere på slutten med på hva jeg tenker videre, hva jeg skal gjøre og hvorfor jeg vil gjøre de tingene. Og at vi blir enige med foreldrene om at det er greit at jeg gjør de tingene. Når de går fra inntakssamtalen, så har de på en måte en plan på hva som skal skje og hvorfor, og de må selvfølgelig være enige.

Det ble av flere av rådgiverne presisert at det var viktig for dem å fortelle foreldrene om hva de har tenkt å gjøre, og få foreldrenes synspunkt og samtykke til det. En av rådgiverne sa: «Selv om jeg har tenkt på forhånd hva jeg skal gjøre, så vil jeg jo ta inn foreldrene sin informasjon med i hvordan min plan videre blir». På slutten av inntakssamtalene sa de fleste rådgiverne at foreldrene ble oppfordret til å ta kontakt hvis det skulle være noe, og at det

ble sikret at foreldrene hadde kontaktinformasjon. Ingen av rådgiverne opplevde at denne foreldregruppen tok kontakt.

5.5 Kultursensitivitet og profesjonsutøving

I denne hoveddelen blir det sett på hva rådgiverne fortalte om egne normer, verdier og holdninger, hva de legger i begrepet kultursensitivitet, tanker om egen interkulturelle kompetanse, og hvordan kontoret jobber med denne tematikken.

5.5.1 Normer, verdier og holdninger

«Alle ting jeg går inn i, er jeg jo med på å forme og påvirke den jeg er. Så det tenker jeg er helt umulig å unngå». På spørsmål om rådgiverne trodde at egne normer, verdier og holdninger påvirket samtalen med minoritetsforeldre, svarte alle bekreftende på det. Den ene rådgiveren sa at hen prøvde å unngå det, men at det var umulig. «Det er ikke alltid en tenker hvorfor, og det kan være helt annerledes enn det som ville bli gjort i det landet som de kommer fra». Rådgiveren sa videre at det å være åpen og ikke forutinntatt, ville hjelpe å bli litt mer «bevisst det som ligger inni oss». En annen rådgiver sa; «Hvis du er åpen for det meste, så er du åpen for å ta imot mer enn hvis du dømmer etter dine egne tanker». For en av rådgiverne hadde dette vært en så stor del av hele utdanningen, ikke bare som enkeltfag, at bevisstheten om denne påvirkningen lå langt framme i møte med minoritetsforeldre. En annen rådgiver sa:

Jeg føler at en i dette yrket må være åpen og nøytral. Du kan ikke la deg påvirke, spesielt ikke i så viktige samtaler. For vi trenger så mye informasjon som mulig, og det er for barnets beste. Jeg prøver å unngå det.

Utsagnet ovenfor gjaldt spesielt i situasjoner der dynamikken blant foreldre eller utsagn fra foreldre, ikke stemte med rådgiverens egne normer, verdier og holdninger.

5.5.2 Kultursensitivitet

Rådgiverne ble spurt om hva de legger i begrepet kultursensitivitet, og svarene omhandlet det samme, bare med ulike ord. Det ble også presisert fra en av rådgiverne:

... viktigheten av å ikke havne i den kulturelle fellen, og bare tenke at alt er greit for det går under den kulturelle kappen. Å forstå at mennesker fra andre kulturer enn din egen, har med seg andre måter å tenke på. Andre verdier, andre etiske retningslinjer, andre måter å gjøre ting på, andre tradisjoner. Og at det ikke betyr at ditt er rett og deres er feil, men at det er bare annerledes.

«Jeg legger i det at du skal være litt oppmerksom på at de har en annen kulturell bakgrunn, og være litt obs på at den måten du gjør det på, ikke nødvendigvis er den rette», sa en av de andre. En annen rådgiver snakket om å være bevisst sine egne fordommer og blind-spots; «Hvis du aldri har begynt på den prosessen, så aner du jo ikke egentlig hva det handler om».

5.5.3 Egen interkulturelle kompetanse

Alle rådgiverne ga uttrykk for at deres interkulturelle kompetanse var relativ god.

Kompetansen var tilegnet både gjennom utdanning, kurs, og flere års erfaring. En av rådgiverne uttrykte at hen har stor interesse for det flerkulturelle feltet, men at kompetansen ikke alltid ble benyttet i aktuelle situasjoner.

5.5.4 Interkulturell rådgivning- et tema på kontoret?

Alle rådgiverne mener at det i altfor liten grad blir jobbet med interkulturell rådgivning som tema på arbeidsplassen. Det står av og til på en agenda, men det er ikke noe systematikk i det. En av rådgiverne foreslår at det burde stå i årshjulet for tjenesten, på lik linje med andre tema det jobbes med. En annen rådgiver understreket viktigheten av å øke kompetansen på dette feltet, da tjenesten skal serve en stor gruppe minoritets elever og -foreldre, og ikke minst i samarbeid med skolene. «Nå har jeg jobbet så lenge at jeg føler meg nokså trygg på at det går fint. Men kanskje for kollegaer som ikke har jobbet så lenge, hadde det nok vært nyttig», sa en av rådgiverne etter å ha reflektert lenge over egen interkulturelle kompetanse og tematikken på kontoret.

5.6 Rådgivernes avsluttende refleksjoner

Denne delen, som omhandler rådgivernes avsluttende refleksjoner, er valgt å ta med fordi dette viste seg å bli en viktig del i intervjuene. Det som skulle være en avslutning på

intervjuet, viste seg å bli en oppsummering av det som ble sagt, men også en stund der nye tanker og refleksjoner dukket opp.

5.6.1 PPT i foreldrehøyde – hva skal til?

Denne masteroppgaven har tittelen «PPT i foreldrehøyde», og rådgiverne ble på slutten av intervjuet spurt om hva som skulle til for at deres tjeneste skulle være i foreldrehøyde. Dette er hovedpunktene som rådgiverne kom med:

«Jeg tenker at informasjon er nøkkelen til trygghet».

«Jeg tenker vel at det handler om at du tuner deg inn på foreldrene».

«Jeg tror jo det er egentlig ganske enkle grep, som kan gjøre en stor forskjell».

«Å ha tilgjengelig informasjon på foreldrene sitt språk, som kanskje skolene kan henvise til i sine samtaler».

Flere av rådgiverne uttrykte at de måtte bruke tid på å forklare om PP-tjenesten og deres oppdrag. For å redusere denne tidsbruken, og foreldrenes skepsis til tjenesten, mener rådgiverne at skolen burde bli bedre på å informere om PPT før henvisning. Det var flere av rådgiverne som nevnte at en flerspråklig faggruppe i tjenesten kunne være nyttig. Utgangspunktet for en slik gruppe skulle være rådgivere som var engasjert og hadde kunnskap om denne tematikken, og veilede og gi råd til de andre rådgiverne. Gruppen skulle være oppdatert på kartlegging, forskning på feltet, tolk og annen informasjon som ville være viktig for å gi en likeverdig og kunnskapsbasert rådgivning.

«Jeg vet ikke hvor mange minoritetspråklige foreldre som har klaget til statsforvalteren, fordi at barnet deres ikke har fått spesialundervisningen de har krav på», sa en av rådgiveren. Flere av dem snakket om viktigheten av å informere om rettigheter og plikter, og mente at disse burde stå på henvisningsskjemaet. Det kom også forslag fra flere om at det burde være informasjon om PPT, på deres morsmål, på henvisningsskjemaet også.

Alle rådgiverne sa at de fulgte den samme malen for inntakssamtalen til alle foreldrene, men at spørsmål kanskje ble lagt til i løpet av samtalen. Det være seg spørsmål rundt foreldrenes skoleerfaring, nettverk i Norge, morsmålsferdigheter og lignende. De fleste sa at en egen intervjuguide for minoritetsforeldre kunne være bra å ha. En rådgiver sa:

Vi burde hatt rutiner for hvordan vi skal ... dette skal du gå igjennom på en inntakssamtale. Det vil si at vi får sørget for at vi får oppklart partsrettigheter og taushetsplikt og alt dette som vi jobber med. En mer felles praksis.

En av rådgiverne sa at det burde diskuteres hvor inntakssamtalene skulle gjennomføres. Det ble reflektert om hva som er mest praktisk for foreldrene.

5.6.2 Refleksjoner på slutten av intervjuet

Under følger noen direkte sitat fra refleksjoner som ble gjort helt på slutten av intervjuene.

Man går ofte på autopilot i jobben, bare gjør ting. Har ikke så mye tid til å reflektere. Det er jo ikke noe vi drøfter internt her heller, liksom. Hvordan bruker du praksisen din? Så det burde vi jo faktisk brukt mer tid på.

«Spørsmålene har fått meg til å reflektere over det jeg gjør og ... Jeg ser jo at det er noen ting jeg har hatt fremme tidligere, som jeg godt kan ta fram igjen».

«Du blir sittende og reflektere over din egen praksis, og det er jo bare sånn man blir bedre, tenker jeg. Det er veldig nyttig».

«Det er nok også ting, som jeg tenker at jeg eventuelt vil ha litt mer med i inntakssamtalen med flerspråklige, som å komme litt mer inn på hvordan de hvordan de gjør ting».

Neste avsnitt vil omhandle drøfting av analysen, og et teoretisk blikk på det som rådgiverne har delt rundt sine erfaringer med det å ha inntakssamtale med minoritetsfamilier.

6 Drøfting

Hovedforskningsspørsmålet i oppgaven er: «Hvordan skapes mening i kommunikasjonen mellom minoritetsforeldre og PP-rådgiver i inntakssamtalen?». For å belyse dette, vil drøftingen av analysen også bli sett på i lys av underspørsmålene som omhandler PPT sitt mandat og det teoretiske grunnlaget om kultursensitiv relasjonsorientert kommunikasjon. Drøftingen vil være strukturert med de samme seks hovedoverskriftene som i analysen.

6.1 Tolk – hvordan skapes mening

«... så på en måte gjør det ekstra leddet, at det er rom for mye mer misforståelser».

Uttalelsen fra en av rådgiverne understreker kompleksiteten i å bruke tolk i inntakssamtalen.

Den viser også paradokset i at tolk blir bestilt for å unngå misforståelser, men slik uttalelsen viser, kan det også føre til det motsatte.

Det var ingen av rådgiverne som kjente til tolkeloven som trådte i kraft 1. januar 2022. Dette var noe rådgiverne stilte seg undrende til, da loven hadde vært gjeldende i over et år og at tjenesten til enhver tid bør kjenne til gjeldende regelverk.

Ifølge tolkeloven §6 skal en i vurderingen om bruk av tolk, legge vekt på om samtalepartene kan kommunisere forsvarlig uten tolk, og på sakens alvorlighet og karakter. Dataene viser at rådgiverne alltid bruker kvalifiserte tolker når det står at det er behov for tolk på henvisningsskjemaet. Det ble også løftet opp etiske dilemma når foreldre av ulike grunner ikke ønsket tolk, men at rådgiverne så at det var behov. Lovverket er tydelig på hva som skal vektlegges, og sakens alvorlighet og karakter kan sies å være udiskutabel, da det dreier seg om barnas utvikling og læring. Rådgiverne påpekte at det var vanskelig å overprøve foreldrenes ønske, da relasjonen kunne bli svekket. Et fremtredende spørsmål er hvordan dette kan gjøres, samtidig som man tar hensyn til minoritetsforeldrene.

Bruk av tolk blir av rådgiverne sett på som en nødvendighet på grunn av språkutfordringer. Det gir en trygghet i informasjonsutvekslingen, samtidig som det også blir uttrykt en usikkerhet av rådgiverne om innholdet i samtalen blir slik de ønsket å formidle. Her ligger det underforstått at søking etter mening ikke blir oppfattet som optimal. Bruk av tolk blir av rådgiverne beskrevet som utfordrende og et ekstra ledd i selve kommunikasjonen. Dette kan gjøre at rådgiverne ikke opplever i en triadisk relasjon, men et ekstra element som blir tilført og gjør situasjonen ekstra utfordrende. Det at det blir en forsinkelse, og en mangel på umiddelbar respons på den nonverbale kommunikasjonen med foreldrene, kan gjøre at meningstolkningen blir utfordrende. Analog kommunikasjon, ble av Bateson beskrevet som å omhandle alle mangetydige uttrykk, og at den tolkes automatisk og intuitivt. Analog kommunikasjon skal muliggjøre kommunikasjon på tvers av kulturer og språk, da det i all hovedsak handler om relasjoner (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 128). Den foregår normalt

parallelt med den digitale kommunikasjonen, men ved bruk av tolk blir det en naturlig forsinkelse begge veier, noe som ser ut til å forstyrre denne kommunikasjonen. Bevissthet om denne diskontinuiteten eller inkongruensen, og at det som vanligvis er med på å støtte ord i en vanlig samtale, kan ha redusert effekt når man benytter tolk, vil da være viktig å ha med seg. Det kan også være at man må tenke at det i møte med minoritetsforeldre kan være kulturelle forskjeller i bruk av for eksempel gester og kroppsspråk. Gjennom å snakke om kommunikasjonen, ta et metaperspektiv, vil man da løfte både forståelse, samtidig som man tar hensyn til kulturelle forskjeller.

En av rådgiverne sa at informasjon var mottatt gjennom tolk, men at kvaliteten på både samtalen og informasjonen var svekket, noe som igjen gikk utover kvaliteten på relasjonen. Dette må sies å være en nokså alvorlig svikt i kommunikasjonen, noe som vil vanskeliggjøre det videre samarbeidet og arbeidet med utredningen. Bruk av kvalifisert tolk kan være helt avgjørende for å hindre språkbarrierer og for å bygge bro mot felles forståelse (Jávo, 2010, s. 165). Profesjonsutøvere må ha kunnskap om hvordan man gjennomfører møter med tolk, hvilke tolkealternativer som finnes og legge til rette slik at tolkesituasjonen bærer preg av tillit. For de fleste rådgiverne var bruk av tolk selvlært, og rådgiverne svarte bekræftende til at de skulle ønsket at de hadde fått mer opplæring i bruk av tolk.

6.2 Språk – hvordan skapes mening

I intervjuene utkrystalliserte det seg en viktig faktor som ga utfordringer i kommunikasjonen med minoritetsforeldre, og det var språk. Språk kan både åpne og lukke kommunikasjonen med minoritetsforeldre, og i og med at mennesker er meningssøkende, kan denne søken bli satt på prøve når en står ovenfor noen som ikke snakker samme språk. Det er ikke bare innholdet alene som formidler hvordan budskap skal forstås, ifølge Bateson er alt kommunikasjon, og man kan ikke ikke-kommunisere.

Bruk av kortere setninger, forenkling av ord og begreper, og utdyping av relative begreper er tre konkrete språklige tiltak rådgiverne benyttet i møte med minoritetsforeldre. Alt dette blir gjort for å skape mening og sikre en felles forståelse. I denne sammenhengen kan det være relevant å se på Hofstedes kulturelle dimensjoner og rådgivernes evne å se den andres perspektiv. Kunnskap om kulturelle dimensjoner, at kulturelle kjerneverdier kan variere

mellom ulike land, vil være med å prege både hvordan rådgiverne stiller spørsmål, gi en forståelse for at noe kan være annerledes og blant annet bidra til å identifisere ulike verdisyn og kommunikasjonsstiler. Det å løfte opp kommunikasjonen og be om utdyping av enkelte begreper, som vil være med å bringe samtalen videre, kan også være det man kaller punktuering og forgreiningpunkter. For å evne å finne disse viktige punktene, der samtalen kan skifte retning, må rådgiverne inneha mye kunnskap for å kunne se det, og ikke minst stille de riktige spørsmålene.

I opplæringsloven § 5-4 tredje ledd står det at foreldrene skal involveres i alle deler av prosessen, og intervjuene viser at rådgiverne gjør dette gjennom å invitere til inntakssamtale, informere om tjenesten, innhenter informasjon fra dem og forteller om hva som vil skje videre i prosessen. Graden av involvering viser seg derimot å variere veldig. Språkbarrierer blir pekt på å kunne være et så stort hinder at denne gruppen av foreldre risikerer å få et dårligere tilbud enn majoritetsforeldre. Det viser seg at det er ikke bare i oversettelsen at noe kan bli borte, men også når det gjelder den generelle kommunikasjonen og samarbeidet med disse foreldrene. På grunn av språkbarrierer tyder det på at både senere telefoner og e-poster med ulik type informasjon, som majoritetsforeldre får, blir droppet. Tolketjenester blir ikke bestilt for dette formålet.

6.3 Inntakssamtalen – hvordan skapes mening

I analysen er delen om inntakssamtalen omfattende, og den inneholder data om prosessene før, under og etter samtalen. Rådgiverne var tydelig på at hovedhensikten med inntakssamtalen var å innhente informasjon om barnet, gi informasjon om PPT og prosessen, og bygge en relasjon til minoritetsforeldrene og en trygghet til PPT som hjelpetjeneste. En av rådgiverne sa: «Inntakssamtalen er min første, men også min største mulighet til å bygge relasjon og gi foreldrene en trygghet i hva PPT er». Dette understreker etter min mening viktigheten av denne samtalen, og foreldrenes bidrag inn i den.

Mening i kommunikasjonen starter lenge før selve samtalen, på flere nivå og hos de ulike deltakerne. Mye ser ut til å handle om hvilken kunnskap minoritetsforeldrene har om tjenesten fra før, og hvilken informasjon som blir gitt av skolene når deres barn skal henvises PPT. Alle rådgiverne beskrev at de brukte ganske mye tid på inntakssamtalen til å forklare

hva PPT gjør og deres oppgave. Grunnen til dette, kan være at mange av minoritetsforeldene har en generell mistillit til det offentlige (Odden G. , 2015, s. 57). Det vil derfor være veldig viktig å løfte fram familiens holdninger og forventninger til, og kunnskap om, hjelpeinstanser som PPT, slik at misforståelser kan oppklares. Tiden rådgiverne bruker på å løfte foreldrenes forståelse om tjenesten vil, slik jeg forstår det, være essensielt for det videre samarbeidet. Det å bygge tillit tenker jeg tar tid og handler om at en må tro på at den andre vil en vel. Ordet tillit er et palindrom, noe som betyr at det er likt begge veier. I denne sammenhengen betyr det at tilliten må gå begge veier. For å skape en god relasjon til de man møter, er tillit viktig både for rådgiverne og for minoritetsforeldrene de skal samhandle med.

Organisatorisk ser det ut til at inntakssamtalen med minoritetsforeldre ikke planlegges annerledes enn med majoritetsforeldre. Det var satt av like mye tid, selv ved bruk av tolk, det ble sendt samme type invitasjon til inntakssamtalen, i brev form på norsk, og det ble stort sett benyttet samme anamnese/spørsmål. Rådgiverne sa at det var lite bruk av illustrasjoner og oversatt materielle, med noen unntak, i inntakssamtalen. Ut fra det ovennevnte kan det virke som om at minoritetsforeldrene skal tilpasses et universelt tilbud, som velferdsstaten legger opp til. Alle skal ha de samme rettighetene, men noe blir oversatt.

Under intervjuene reflekterte rådgiverne rundt sine svar, og det var flere som sa at endringer burde skje for å tune seg bedre inn på denne gruppen foreldre. Dette kan tolkes som å ikke omhandle stereotypi eller fordommer, men om noen antakelser som både tjenesten og rådgiveren har om minoritetsforeldre. Bevisst eller ubevisst blir det antatt at alle minoritetsforeldre i disse situasjonene skal forstå og tenke som majoritetsforeldre. Prosjeksjon av likhet handler om at man tror det er større likhet mellom partene enn det i virkeligheten er. Problemet med dette at det blir skapt en illusjon om forståelse og likhet, noe som kan føre til store misforståelser. Man må derfor bruke tid på å utforske mening, bruke gjentakelse og oppsummering, og å utvikle en indre brems som minner en selv på å være bevisst dette (Nordhelle, 2007, s. 189). Illusjonen om forståelse og likhet ser ut til å være en felle man kan gå i, hvis man ikke er dette bevisst.

Alle rådgiverne uttrykte viktigheten av å skape en god relasjon til minoritetsforeldrene. Samtidig viser dataene at det gis en ekstra utfordrende dimensjon i kommunikasjonen, når

disse foreldrene snakker et annet språk, og kanskje har andre kulturelle referanserammer enn rådgiverne. Mennesker er meningsskapende, og relasjon blir helt grunnleggende da all erfaring er subjektiv, persepsjon er en tolkning, og virkeligheten blir konstruert sammen med andre. Flere av rådgiverne var inne på at forståelse, og det å finne mening, blir en viktig del av inntakssamtalen. Ifølge Bateson er alt kommunikasjon, og det foregår på flere nivå.

Gode kommunikative ferdigheter er viktige når man jobber med mennesker, og for å mestre interkulturell kommunikasjon er det noen som er spesielt viktige. Ruben & Kealey (1979) utviklet noen kriterier for vellykket samhandling mellom kulturelt ulike personer. Disse er å viser respekt og ikke fordømme, evne til å akseptere at egen kunnskap og eget syn er relativ, evnen til å være fleksibel, toleranse for tvetydelighet og evnen til å ta den andres perspektiv (Ruben & Kealey, 1979 i Nordhelle, 2007, s. 190ff). Alle rådgiverne sa at egne normer, verdier og holdninger ville være med å prege inntakssamtalen med minoritetsforeldrene, og at de hadde en bevissthet rundt dette. Rådgivere innfridde på Ruben og Kealeys kriterier, da de så og var åpne rundt utfordringer de møtte. Det sies at empati kan kompensere for manglende erfaring med interkulturell rådgivning. Disse fem rådgiverne hadde både erfaring og uttrykte empati for denne foreldregruppen. Empati kan ikke lærers på en abstrakt måte, men i spesifikke kontekster, og blir definert som et moralsk lim (Calloway-Thomas et. al. 2017, s. 40).

6.4 Informasjon – hvordan skapes mening

Kontekst kan bidra til å gi informasjon mening, og ny informasjon endre forståelsen av kontekst (Ulleberg, 2014, s. 73). En av rådgiverne sa at informasjon er nøkkelen til trygghet, og ut fra Batesons teori om kontekst og informasjon kan dette vise seg å være veldig viktig. Når minoritetsforeldre sitter med riktig informasjon om tjenesten, er sannsynligheten stor for at dette gir en trygghet og vil forenkle samarbeidet med foreldrene. Kontekst og informasjon stemmer da overens, og hjelper i søken etter mening og forståelse. Ut fra rådgivernes uttalelser foreligger det ingen felles mal for hvilken informasjon som skal gis til foreldre, hvilken informasjon man skal søke eller hvordan man skal sikre at minoritetsforeldre har den informasjonen de trenger. Med tanke på at informasjon kan være avgjørende for både innledningen av samarbeidet og veien videre, bør dette prioriteres i tjenesten.

I møte med minoritetsforeldre må PP-rådgiver orientere seg om foreldrenes verdensoppfatning for å forstå foreldrene bedre. Ifølge Øzerk (2005) vil dette gi en viktig plattform for det videre samarbeidet. Det å stille spørsmål som omhandler kultur, ulikheter, foreldrestil og familiens migrasjonshistorie, ser ut til å variere veldig fra rådgiver til rådgiver. Flere av rådgiverne snakket om at enkelte minoritetsforeldre var skeptiske til tjenesten. Det vil derfor være av vesentlig betydning at rådgiverne bruker tid til å løfte fram foreldrenes holdninger og forventninger til, og kunnskap om, hjelpeinstanser, slik at misforståelser kan oppklares. Det ble av rådgiverne påpekt at skolene burde blitt flinkere til å informere om PPT, slik at de ikke trengte å bruke så mye tid til å forklare om PPT sitt oppdrag og rolle. Minoritetsforeldrene kan ha med seg helt andre erfaringer fra hjemlandet, som vil være viktige å løfte fram. Som beskrevet i teorikapittelet under avsnittet om foreldreskap i ny kontekst, er det mange potensielle utfordringer hvis rådgivere unnlater å finne ut av foreldrenes verdensbilde, da det er i dette barna lever i. PPT kan komme i en posisjon der tilhørighetsparadokset, der foreldrene utgjør det største hinderet for barnas flertilhørighet, reproduksjonshypotesen, der skolen er med på å reprodusere sosiale forskjeller, og optimismehypotesen, der elevenes motivasjon blir knyttet til foreldrenes forventninger, kan løftes opp og endres eller forsterkes for å hjelpe barna best mulig. Men, for å kunne gjøre det, må rådgiverne ha kunnskap om disse prosessene.

Den typiske egalitære hjelprollen i Norge, kan stå i stor kontrast til kanskje mer opplevde autoritære fagfolk i hjemlandet. Det er ikke nødvendigvis slik at forståelsen av de demokratiske prinsipper, som tas for gitt her, er like stor hos enkelte innvandrergupper (Jávo, 2010, s. 158). Kunnskap om Hofstedes kulturelle dimensjonsteori, kan være til hjelp når rådgivere opplever ulike utfordringer i møte med minoritetsforeldre. Hvis man kommer fra en kultur der det er stor avstand til de som styrer, og man er vant til å fikse ting innenfor familien. Vil det være store kontraster å komme til et land der alle har en formening om ditt barn. Flere av rådgiverne var inne på at de oppfordret foreldrene til å ta kontakt hvis det var noe de lurte på, men de fleste opplevde at foreldrene ikke gjorde det. En av rådgiverne var inne på at dette kunne ha en kulturell dimensjon, og omhandle respekt for andres tid og at minoritetsforeldrene ikke ville forstyrre eller være til bry. Dette til tross for at rådgiverne oppfordret til det. Normer, verdier og holdninger som

mennesker tilegner seg i enkulturasjon, kan være vanskelige å endre i møte med ny kultur.

En av rådgiverne sa at hen aldri spør om flyktningehistorien, mens en annen sa at hen alltid spør, men at det er en balansegang. Dette handler antakeligvis ikke om rådgivernes ferdigheter med å stille spørsmål, men mer spesifikt om å knekke den kulturelle koden om hvilke spørsmål som vil være viktig i den enkelte samtale. Ut fra spørsmål rådgiverne sier at de stiller til foreldrene, viser svarene at det er veldig ulik praksis. Alle rådgiverne viser gjennom sine svar, en interesse og et engasjement for å få til en god samtale og en god relasjon med denne gruppen foreldre. Karl Tomms Sirkulære spørsmål, som har en orienterende hensikt, ser ut til å bli benyttet som metode. I og med at rådgiveren sier at det ikke foreligger en minimumsmal for samtaler med minoritetsforeldre, blir det veldig opp til den enkelte rådgiver å innhente viktig og relevante opplysninger. Det at opplevelser er subjektive, og at vi aldri vil få del i den andres subjektive verden uten at vi spør, må rådgiverne vite hva som da er relevant. Man har ikke tilgang til en objektiv erfaring, da all erfaring er subjektiv, noe som understreker betydningen vår forståelsesramme har for å skape ny mening (Ulleberg, 2014, s. 50).

Minoritetsforeldre kan være i en spesiell situasjon ved at de er under påvirkning fra to kulturer samtidig (Jávo, 2010, s. 34). De fleste av rådgiverne ga ikke uttrykk for at de undersøkte dette noe særlig i inntakssamtalen. Gjennom kunnskap om migrasjon, akkulturasjon, kulturelle dimensjoner og foreldreskap i ny kontekst, kan kompleksiteten ved å samarbeide med minoritetsforeldre bli litt enklere. For å forstå utfordringer i en kulturell kontekst, og for å få tak i spesifikke kulturelle faktorer som kan ha innvirkning på minoritetsbarn, må spørsmål som stilles være mest mulig konkrete (Bäärnhielm et al. 2007 i Jávo, 2010, s. 171). Når man søker svar rundt kulturelle faktorer relatert til psykososialt miljø og funksjonsnivå, kulturelle forklaringer på problemet/lidelsen, migrasjon og akkulturasjon, etnisk identitet, kulturelle faktorer som omhandler oppdragelse og familiestruktur, og kulturelle faktorer i relasjonen mellom profesjonsutøver og den de møter, kan det føre til at minoritetsforeldre føler seg forstått. Dette vil igjen påvirke relasjonen positivt (Jávo, 2010, s. 172).

Fåttallet av rådgiverne sier at de stiller spørsmål om tiden før Norge, og at det er mest fokus på barnet, og barnets nettverk i Norge. Dette kan stå i motsetningsforhold til det Odden sier om at kunnskap om migrasjonsprosesser er viktige for å kunne gi likeverdige tjenester. Her handler det om et livsløpsperspektiv, og om at migrantenes liv ikke starter når de ankommer mottakerlandet. Man kan ikke ignorere avsenderlandets rolle eller overse samtidigheten som ligger der (Odden, 2018, s. 212). Ulike tilpasningsstrategier for foreldrene, kan være med å skape konflikter innad i familien (Odden, 2015, s. 69). Dette vil igjen påvirke barna, og kan ha stor betydning for årsaken til henvisningen til PPT. Noe som igjen gjør at rådgiverne må ha kompetanse til å hente ut denne typen informasjon.

Samtlige av rådgiverne sa at de var opptatt av å få et godt samarbeid med foreldrene, at de skulle gi god informasjon om utredningsprosessen og ikke minst få samtykke til eventuelle testinger. I opplæringsloven §20-3 står det at foreldrene skal få informasjon om sine og elevens rettigheter og plikter. Informasjonen fra minoritetsforeldrene ble også sagt å være en viktig del av totalbildet rådgiverne skulle skaffe seg i løpet av utredningen. Dette samsvarer med opplæringsloven § 5-4 tredje ledd, om at foreldrene skal involveres i alle deler av prosessen, og der det er spesifikt uttrykt at PP-tjenesten har plikt til å rådføre seg med foreldrene i arbeidet og at deres synspunkter skal vektlegges (Kunnskapsdepartementet).

6.5 Kultursensitivitet og profesjonsutøvelse

En av rådgiverne snakket om bevissthet rundt egne «blind spots» i intervjuet. Av Egan (2010) blir disse blinde flekker omtalt å være deler av historier som er uteblitt, glemt eller generalisert bort. Det handler da om å gjøre det tause eller skjulte eksplisitt, slik at nye perspektiver kan komme frem (Egan, 2010 i Lassen, 2014, s. 46). Alle rådgiverne sa at egne normer, verdier og holdninger ville være med å prege deres møter med minoritetsforeldre, men de ga også uttrykk for viktigheten av å være åpen for det som var litt annerledes. Det å forstå familiens kulturbakgrunn, forstå familiens minoritetssituasjon og å forstå hvordan disse interagerer og innvirker på barnets problem, vil være til veldig hjelp når utredningen starter. For rådgiverne vil det være betydningsfylt å forholde seg til beskrivelsene foreldrene gir av sin virkelighet, både med tanke på kulturelle verdier, atferdsnormer og

oppdragelsespraksiser. Det kan være krevende, men nødvendig for å kunne hjelpe elevene best mulig (Jávo, 2010, s. 153ff).

Gjennom å være seg bevisst sine egne verdisyn, kan man også være bevisst hvordan man møter andres og innta en ikke-dømmende holdning. Dette vil gjøre at man vil etterstrebe å forstå en kultur på kulturens egne premisser og innta en mer nøytral holdning og posisjon. Det krever en ydmyk, nysgjerrig og respektfull tilnærming til den andre part og en ikke-vitende-posisjon. Man utforsker, undersøker, og konstruerer ny kunnskap (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 225). Dette kan man kalle kulturel relativisme, men en kulturel relativistisk holdning kan bli problematisk og gjøre en ute av stand til å ta moralsk stilling i viktige tema. Fandrem trekker da inn kultursensitivitet som perspektiv der både de affektive og kognitive dimensjonene blir pekt på som essensielle, og der empati spiller en stor rolle (Fandrem, 2019, s. 159). Nøytral vil man aldri kunne bli, da vi subjektivt sett tenker og handler ut fra egen kulturelle kontekst. Det man må stille seg spørsmål om, og bevisstgjøre for seg selv, er hvilke verdier man står for som privatperson og som fagperson (Jávo, 2010, s. 52).

Egeberg (2016) presiserer at et godt samarbeid i utredningen, kan gi foreldre bedre innsikt i aktiviteter og innhold på skolen, og kan gi innsikt i hva familiene og barnet er opptatt av, og har erfaring med. Dette kan styrke foreldrene og gi motivasjon til å hjelpe i barnets læring og utvikling. Dette kan sammenlignes med optimismehypotesen, som viser til at foreldrenes forventninger henger sammen med elevenes motivasjon. Det at minoritetsforeldre får informasjon og kunnskap om hva som vil hjelpe deres barn best, kan dermed få avgjørende betydning for denne gruppen elever. Ringvirkningene av å ha et godt lag rundt barnet, der minoritetsforeldrene regnes å være en av de viktigste, er av avgjørende betydning. En kultursensitiv tjeneste, med evnen til å forstå når, og i hvilken grad, kulturelle forskjeller påvirker interaksjonen, stiller store krav til rådgivernes motivasjon, ferdigheter og personlige egenskaper.

6.6 Rådgivernes avsluttende refleksjoner – hvordan skape mening

Det som var tenkt å være en avslutning på intervjuet, viste seg å bli en oppsummering av det som ble sagt, og nye tanker og refleksjoner dukket opp. Hvordan minoritetsforeldre får informasjon om PPT og kvaliteten på denne, var noe rådgiverne var veldig opptatt av.

Egeberg (2016) skriver at om begge parter føler tillit og trygghet, og får et godt utbytte av samarbeidet, avhenger av at fagpersonen viser respekt og legger mye vekt på forståelig informasjon til foreldrene. Dette underbygger rådgivernes tanker, og ikke minst viktigheten av at tjenesten har søkelys på hvordan dette skal gjøres best mulig. For det kan ikke være opp til den enkelte rådgiver hvordan det skal gjennomføres.

Gjennom intervjuene ser en at mye av det strukturelle rundt inntakssamtalen følger faste maler, og at det er den enkelte rådgiver som gjør justeringer ut fra henvist sak og egne interkulturelle ferdigheter og erfaringer. Rådgiverne sier at dette burde settes på dagsorden. For å sikre et likeverdig tilbud, bør det lages kriterier som er tilpasset inntakssamtalen med minoritetsforeldre. PPT må unngå generalisering eller klassifisering av ulike grupper. Har man et kultursensitivt utgangspunkt, og tar i bruk verktøys som for eksempel kulturmanualen, kan en mer felles praksis føre til at PP-tjenesten kommer mer i foreldrehøyde. Ordene relasjon, kommunikasjon, informasjon, tillit og trygghet er ord som viser seg å være fremtredende fra analysen og i drøftingen, og trer fram som begreper med bestemt innhold rundt denne tematikken.

7 Avslutning

I innledningen spurte jeg om min sannhet er sannere enn din? Min sannhet er ikke sannere, men den er min. Vi har ulike versjoner av virkeligheten, da det er tolkninger, og ikke objektive størrelser vi forholder oss til. Forståelse og mening blir skapt ut fra hvor man står ved elefanten, og hva man har med seg fra sin enkulturasjon. I et interkulturelt landskap må den enkeltes metaforiske plassering rundt elefanten løftes opp, for at man skal klare å finne mening og forståelse i en gitt kontekst. Tillit regnes som et overordnet mål innen interkulturell kompetanse, og er viktig i alle menneskemøter. Gjennom arbeidet med denne masteroppgaven har jeg prøvd å belyse kultursensitiv relasjonsorientert kommunikasjon og søking etter mening mellom PP-rådgivere og minoritetsforeldre. Øzerk skriver i sin artikkel at PPT er en altfor viktig tjeneste til å ikke bli benyttet av flerspråklige foreldre (Øzerk M. , 2005, s. 42). Selv om artikkelen ble skrevet i 2005, er tematikken, og påstanden, like aktuell i dag.

Jeg har ikke vært ute etter å finne svar det skal settes to streker under. Min hensikt har vært å søke PP-rådgiveres tanker og refleksjoner rundt sine møter med minoritetsforeldre, og hvordan mening skapes i disse møtene. Hovedproblemstillingen var: Hvordan skapes mening i kommunikasjonen mellom PP-rådgiver og minoritetsforeldre i inntakssamtalen? I ordene «skapes mening» ligger det noe som skjer i møte med noe eller noen, i denne sammenhengen mellom minoritetsforeldre og PP-rådgivere. Ordet «mellom» blir da også et viktig begrep, da dette rommer alt som er med på å gi mening i kommunikasjonen. Det omhandler det PP-rådgiveren og minoritetsforeldre tar med seg i inntakssamtalen, og det omhandler relasjonen som skapes i den konteksten, forkunnskap, fordommer, verdier, kultur, religion, og om analog- og digital kommunikasjon. Som intervjuene med rådgiverne viser, kan det første møtet være et minefelt med ulike utfordringer og mulige feilsteg. Men, inntakssamtalen rommer også en verden av muligheter og en potensiell god start for et samarbeid som vil gagne minoritetsforeldrene, og ikke minst hjelpe deres barn. Etter å ha jobbet mye med dataen fra intervjuene, sitter jeg igjen med en følelse av at det er noen dyktige rådgivere jeg har hatt gleden av å intervju. De har delt sine erfaringer og refleksjoner rundt møter med minoritetsforeldre. De har reflektert rundt egen praksis, og sett at det er mye de gjør bra, og mye som kan gjøres bedre. Både av de selv, men også at tematikken må løftes opp på systemnivå. Det må legges til rette for arbeid med interkulturell kompetanse og hvordan tjenesten skal kunne gi likeverdige tjenester, ikke like tjenester.

Det vil være avgjørende å løfte blikket fra den enkelte rådgiver, og til tjenesten som system. Hvordan blir forholdene lagt til rette for å tjenesten skal være i foreldrehøyde? Viktigheten av å sette tematikken på agendaen kom klart fram under intervjuene. Dette gjennom blant annet kompetansegrupper med rådgivere som har kunnskap om, og interesse for det flerkulturelle feltet, opplæring i bruk av tolk, anamneser utarbeidet for bruk i møte med minoritetsforeldre, plassering på årshjulet m.m. Det er et mål innenfor all offentlig virksomhet at tjenestene skal være likeverdige for alle brukere. Hva innebærer denne målsettingen i praksis, og i hvilken grad lykkes man med dette? For å kunne gi likeverdige tjenester, kan ikke PPT behandle alle likt, men tjenesten kan sørge for at rådgiverne har en så lik bunnlinje som mulig i møte med minoritetsforeldre.

Når en står ovenfor situasjoner som utfordrer, kan det hjelpe å løfte blikket og se vekk fra jeg-klient-relasjon til systemet og reflektere rundt teori og praksis. Når blikket løftes, vil tankene om årsak-virkning bli satt under lupen, og en sirkulær forståelse vil være med å løfte bevisstheten. Det er flere sider å se en hendelse fra, og opplevelsen av denne kommer an på hvor punktueringen skjer. En må alltid spørre hvorfor man gjør og tenker som man gjør (Askeland G. A., 2006, s. 129). I en rådgivningssituasjon er det rådgiveren som er verktøyet, dens viten, grunnleggende holdninger og kommunikative ferdigheter blir ledende for hvordan samtalen utvikler seg (Lassen, 2014, s. 9).

PPT møter nå en mye mer heterogen foreldregruppe enn tidligere, og dette er en av årsakene til hvorfor jeg ønsket å forske på PP-rådgivernes første møte med minoritetsforeldre. På mange måter ser tjenesten ut til å være rustet til å møte denne gruppen, med rådgivere som har engasjement, kunnskap og empati. Men, det ser ut til at det også er et potensiale for forbedring. En mer felles praksis kan være med å utjevne forskjeller i møte med minoritetsforeldre, slik at tjenesten er mer i foreldrehøyde, ikke bare enkelte rådgivere. Slik det er nå, er man som foreldre prisgitt den man møter. En felles praksis innebærer en minimumsmal for inntakssamtalen med punkter som alle rådgivere bør gjennom, det være seg fra forberedelse til slutt. Med en hermeneutisk tilnærming må man være åpen for andres oppfatninger. Forståelsesprosessen blir en dialog og fortolkningsarbeidet utspiller seg i spenningsforholdet mellom det kjente og det ukjente. I dette rommet vil det være viktig at den forenklingen av språket som rådgiverne beskriver i intervjuene, blir brukt for å bringe dialogen fremover uten å fordumme. Dette er en egen kunst, da informasjon blir skapt gjennom hvordan man forstår og fortolker fenomener. Til syvende og sist, er det den enkelte rådgiver som er verktøyet i møte med minoritetsforeldrene. Det å inneha empati og de nødvendige relasjonsskapende ferdighetene, er avgjørende for at det skal bli gode menneskemøter.

Under studiet ble det på en samling diskutert om man kunne bli for anerkjennende. Et umiddelbart svar tenker jeg er: «nei». I et hermeneutisk og kommunikativt perspektiv, handler det om horisontsammensmeltinger, finne en felles forståelse, og om å ta den andres perspektiv. Søking etter mening og forståelse handler ikke om at man nødvendigvis er enige, men om å prøve å forstå den man møter med et subjekt-subjekt-perspektiv. I

tillegg vil en ved en kultursensitiv tilnærming, være bevisst at det finnes kulturelle forskjeller og en forståelse av at man er bærere av ulike forståelsesmåter og verdier (Nordhelle, 2007). Sammen danner dette en kultursensitiv kommunikasjon, der trygghet, tillit, relasjon og informasjon blir viktige elementer for å finne mening.

Hvilke konsekvenser kunnskapen fra dette forskningsprosjektet vil gi, og hvem den vil ha konsekvenser for, er de to siste spørsmålene fra listen på side 35. Forskningen er liten, men rådgivernes stemme er viktig. Gjennom et prosjekt med denne tematikken, tenker jeg at epistemisk rettferdighet blir løftet opp som et viktig premiss. Minoritetsforeldrenes stemme er viktig, og den må bli hørt og forstått. Kunnskap om hvordan rådgivere involverer og samarbeider med minoritetsforeldre, og rådgivernes tanker og refleksjoner rundt dette samarbeidet, vil kunne gi nyttig kunnskap på dette feltet. For minoritetsforeldrene vil jeg anta at en opplevelse av å være aktive deltakere, og viktig kunnskaps giver omkring sine barns læring og utvikling gjennom samarbeid med PPT, vil være av avgjørende betydning. Det å rette søkelyset på PPT sitt arbeid på systemnivå og samarbeid med skolene, vil kanskje også være med på å redusere henvisningen av minoritetselever. Hvis det skulle vært gjort noen endringer i gjennomføringen av denne forskningen, ville jeg ha intervjuet minoritetsforeldre for å få deres opplevelse av inntakssamtalen. Tid og arbeidsomfang, er to av de viktigste faktorene til at dette ble valgt bort.

Jeg tror at nøkkelen til at minoritetselever skal lykkes på skolen og i livet, er foreldre som sitter i førersetet. For at dette skal kunne la seg gjøre er informasjon, trygghet, tillit og relasjon viktige stikkord. En kultursensitiv relasjonsorientert kommunikasjon, kan i så måte være en metodisk framgangsmåte for å forstå de man møter, og gi mulighet til komme bak mønstre av tankemåter og handlinger.

Når denne oppgaven nå er ferdig og levert, er ikke jeg ferdig med tematikken. Jeg vil jobbe aktiv på egen arbeidsplass for å se på forslagene til tiltak som intervjupersonene kom med. Jeg vil også jobbe for et mer systematisk samarbeid mellom minoritetsforeldre, skole og PPT. Et godt lag rundt barnet kan bestå av mange ulike personer, og en identifisering av disse vil være viktig. Bildet av elefanten vil være med, som en påminnelse om at vi mennesker forholder oss fortolkende til verden, og at forståelse og opplevelser er subjektive.

Referanser

- Askeland, A. K. (2013). *I hvilken grad legger PP-rådgivere til rette for flerspråklige foreldres deltakelse i inntakssamtalen*. Hentet fra brage.inn.no: <https://brage.inn.no/innxmlui/handle/11250/132747>
- Askeland, G. A. (2006). Kritisk reflekterende: mer enn å reflektere og kritisere. *Norsk sosialt arbeid*, ss. 123-135.
- Calloway-Thomas, C., Arasaratnam-Smith, L., & Deardorff, D. (2017). *The role of empathy in fostering intercultural competence i Intercultural Competence in Higher Education*. New York: Routledge.
- Dahl, Ø. (2013). *Møter mellom mennesker - innføring i interkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Egeberg, E. (2016). *Minoritetsspråk og flerspråklighet*. Cappelen Damm Akademisk.
- Eriksen, T. H., & Sajjad, T. A. (2020). *Kulturforskjeller i praksis*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Fandrem, H. (2019). *Mangfold og mestring i barnehage og skole*. Cappelen Damm.
- Forvaltningsloven. (1970). Hentet fra Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven): <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10?q=forvaltningsloven>
- Grimen, H. (2008). Profesjon og profesjonsmoral. I A. Molander, & L. Terum, *Profesjonsstudier* (ss. 144-160). Universitetsforlaget.
- Jávo, C. (2010). *Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer*. Universitetsforlaget.
- Jensen, P., & Ulleberg, I. (2011). *Mellom ordene. Kommunikasjon i profesjonell praksis*. Gyldendal.
- Johannessen, A., Tuft, P., & Christoffersen, L. (2021). *Introduksjon til samfunnsvitenskaplig metode*. Abstrakt forlag.
- Johannessen, E., Kokkersvold, E., & Vedeler, L. (2015). *Rådgivning - tradisjoner, teoretiske perspektiver og praksis*. Gyldendal.
- Kasin, O. (2008). Flerkulturell - hva er det og hvem er de? I A. M. Otterstad, *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold: fra utsikt til innsikt* (ss. 55-77). Universitetsforlaget.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal akademisk.
- Lassen, L. M. (2014). *Rådgivning. Kunsten å hjelpe og sikre vekstfremmende prosesser*. Universitetsforlaget.
- Letèn, K. M. (2017). *Foreldresamarbeid i PP-tjenesten*. Hentet fra Brage.inn.no: <https://brage.inn.no/innxmlui/bitstream/handle/11250/2465335/SPE3006%20Masteroppgave%20Kristine%20Myklebust%20Leten%20september%202017.pdf?sequence=1>
- NESH. (2021). *Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora*. Hentet fra Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi: <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Nordhelle, G. (2007). *Mekling 2 Sentrale temaer i konflikthåndtering*. Gyldendal akademisk.

- Odden, G. (2015). *Minoritetsfamiliers tanker om og erfaringer med familierådgivning innad i og utenfor familien*. Misjonshøgskolens forlag.
- Odden, G. (2018). *Internasjonal migrasjon: en samfunnsvitenskapelig innføring*. Fagbokforlaget.
- Opplæringslova. (1998). Hentet fra Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova): https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_6#%C2%A75-6
- Roy, A., & Starosta, W. (2001). Hans-Georg Gadamer, language and Intercultural Communication. *Language and Intercultural Communication*, ss. 6-20.
- Salole, L. (2018). *Identitet og tilhørighet: om ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst*. Gyldendal akademiske.
- Salo-Lee, L. (2006). Intercultural Competence Research: Focuses and Challenges. I Ø. Dahl, I. Jensen, & P. Nynäs, *Bridges of understanding: perspectives on intercultural communication* (ss. 129-140). Oslo Acamemic Press.
- Skjervheim, H. (2002). Deltakar og tilskodar. I H. Skjervheim, J. Hellesnes, & G. Skirbekk, *Mennesket* (ss. 20-35). Universitetsforlaget.
- Spurkeland, J. (2013). *Relasjonsledelse*. Univeristetsforlaget.
- Store norske leksikon. (2023, Januar 18). Hentet fra Minoritet: <https://snl.no/minoritet>
- Stortingsmelding 6. (u.d.). *Meld. ST. 6 (2019-2020). Tett på - tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/?ch=4>
- Tembo, M. J., & Studsrød, I. (2017). Foreldreskap i en ny kontekst: når mor og far har migrert til Norge. I I. Studsrød, & S. Tuastad, *Barneomsorg på norsk: i samspill og spenning mellom hjem og stat* (ss. 107-124). Universitetsforlaget.
- Thagaard, T. (2018). *Systematisk innlevelse*. Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal akademisk.
- Tolkelova. (2022). Hentet fra Lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. (tolkelova): <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-11-79?q=tolkeloven>
- Ulleberg, I. (2014). *Kommunikasjon og veiledning*. Universitetsforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2023, januar 29). Hentet fra Utdanningsspeilet 2022: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningsspeilet/utdanningsspeilet-2022>
- Øzerk, M. (2005, Nr. 5). Rådgivning til minoritetsspråklige foreldre fra et multikulturelt perspektiv. *Skolepsykologi*, ss. 27-43.
- Øzerk, M., & Øzerk, K. (2019, Mars 13). *researchgate.net*. Hentet fra Multicultural Settings and School Psychological Services - a Norwegian Experience with Developing Competency in Multicultural Counseling: https://www.researchgate.net/publication/331722005_Multicultural_Settings_and_School

Psychological_Services-
a_Norwegian_Experience_with_Developing_Competyency_in_Multicultural_Counseling

Aase, T. H., & Fossåskaret, E. (2007). Tolkning av kategorier. I T. H. Aase, & E. Fossåskaret, *Skapte virkeligheter* (ss. 111-141). Universitetsforlaget.

Vedlegg

Intervjuguide

«PPT i foreldrehøyde – inntakssamtalen mellom minoritetsforeldre og rådgivere»

Hovedforsknings spørsmål:

Hvordan skapes mening i kommunikasjonen mellom PP-rådgiver og minoritetsforeldre i inntakssamtalen?

Underspørsmål 1:

Hva sier PP-rådgiverens mandat om det å bygge en god kommunikasjon med minoritetsforeldre, spesielt i inntakssamtalen, og imøtekommer PPT-tjenesten dette mandatet?

Underspørsmål 2:

Hva kjennetegner en kultursensitiv relasjonsorientert kommunikasjon?

Innledning

Informasjon: Presentere temaet for samtalen.

Forklare hva intervjuet skal brukes til, og informere om taushetsplikt og anonymitet.

Informere om opptak og signere samtykkeskjema.

1. Innledende spørsmål:

1.1 Hvor lenge har du jobbet i PP-tjenesten?

1.2 Hvilket begrep bruker du om foreldre som kommer fra et annet land? Hva legger du i begrepet minoritetspråklig?

Hoveddel - Kultursensitivitet og relasjonsorientert kommunikasjon

2. Bruk av tolk:

2.1 Hvilke vurderinger gjøres om evt. bruk av tolk i inntakssamtalen?

2.2 Har du fått opplæring i bruk av tolk?

2.3 Har du kjennskap til den nye tolkeloven som kom i januar 2022, og innholdet i denne? Har arbeidsplassen hatt en gjennomgang av den?

2.4 Hvilke erfaringer har du med bruk av tolk i inntakssamtalen med minoritetsforeldre?

3. Kommunikasjon og interkulturell forståelse

3.1 Hvordan inviteres minoritetsforeldrene til inntakssamtalen?

3.2 Hvordan er dine erfaringer med det å ha inntakssamtale med minoritetsforeldre?

- Følger du en fast felles mal som er lik for alle foreldre?

- Planlegges og gjennomføres en inntakssamtale med minoritetsforeldre annerledes enn med majoritetsforeldre? (Mer tid, illustrere med eksempler eller oversetting til morsmålet, visuell støtte i form av tegninger, modeller o.l?)
- Er det noe du opplever som spesielt utfordrende?
- Har du opplevd noen etiske dilemmaer?

3.3 Hva er etter din mening den sentrale målsetning med inntakssamtalen?

3.4 Hvilken type informasjon søker du i inntakssamtalen?

- Innhenter du informasjon om familienes kultur- og migrasjonshistorie? Nettverk? Foreldrestil? Foreldrenes skolebakgrunn?
- Samtaler dere om normer, verdier og forventinger?

4. Kultursensitivitet og interkulturell rådgivning

4.1 Tror du samtalen kan bli påvirket av din egen kulturelle bakgrunn, verdier, normer og holdninger?

- Er det vanskelig(ere) å gi rådgivning til noen som er annerledes fra deg selv? Hva er vanskelig og hvorfor?

4.2 Hvordan vektlegges foresattes informasjon i det videre utredningsarbeidet? (jfr. Opplæringsloven § 5-4, tredje ledd om foreldreinvolvering)

- Diskuteres prosessen og hva som skal skje videre

4.3 Har du lært noe nytt eller blitt overrasket over noe i en inntakssamtale med minoritetsforeldre?

4.4 Hva legger du i begrepet kultursensitivitet?

5. Kompetanse

5.1 Blir flerkulturell rådgivning drøftet ved PPT- kontoret?

5.2 Hvordan opplever du egen interkulturelle kompetanse?

- Har du deltatt på kurs eller etterutdanning knyttet til tema flerspråklighet/flerkulturalitet?

6. Avslutning:

6.1 Hvordan opplevde du intervjuet, og spørsmålene du fikk?

6.2 Har du noen tanke om hva som skal til for at PPT skal være i foreldrehøyde, både av rådgiverne og ledelsen?

6.3 Er det noen du har lyst til å legge til?

Tusen takk for at du tok deg tid til å delta :-)